

DF-STUDIO PROJEKTOWE'' S.C.

Sławomir Maksimowicz , Mirosław Snarski

15-565 Białystok, ul.Dojlidy Fabryczne 23

tel./fax (085) 7417091, tel.(085) 740 6070 kom. 0 607 635 941, 0601 396 357

Kredyt Bank S.A. I o/ Białystok, nr konta **08 1500 1083 1210 8009 9738 0000**, NIP **966-10-57-987**

www.df-studio.pl

e-mail: biuro@df-studio.pl df-studio@go2.pl

PROJEKT WYKONAWCZY

Temat: Przebudowa części muru i pawilonu włoskiego
w zespole Pałacowo-ogrodowym Branickich.

Inwestor: Miasto Białystok
ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok

Obiekt: Fragment muru i pawilon włoski Pałacu Branickich
przy ul. Akademickiej

Kategoria obiektu: IX

Nr ewid. geod. działki: 1742/2,1744/2, obręb 0011 Śródmieście

PROJEKTANT:

architektura mgr inż.arch. Sławomir Maksimowicz
upr.proj.w specj. architektonicznej
bez ograniczeń nr Bł/99/92 (czł.PdOIA PD-0077)

współpraca mgr inż. arch. Paweł Łuksza

konstrukcja

inż. Ryszard Bułat
upr.proj.w specj. konstr.-bud. nr Bł /12/84
(czł.POIB nr PDL/BO/0163/01)

SPRAWDZAJĄCY:

mgr inż.arch.Mirosław Snarski
upr.proj.w specj. architektonicznej
bez ograniczeń nr Bł/152/91 (czł.PdOIA PD-0076)

10.12. 2016 r.

Spis treści

Strona tytułowa	str. 1
Spis treści	str. 2
Załączniki formalno-prawne	
Zalecenia konserwatorskie P.W.K.Z.....	str. 3-8
Opis do sytuacji.....	str. 9-10
Rys. A1 – Sytuacja, skala 1:500.....	str. 11
Opis techniczny	str. 12-19
Część rysunkowa	
Rys. A2 – Rzut przyziemia muru i elewacje, skala 1:100	str. 20
Rys. A3 – Rzut przyziemia pawilonu, skala 1:50	str. 21
Rys. A4- Rzut dachu pawilonu, skala 1:50.....	str. 22
Rys. A5 -Przekrój pawilonu A-A, skala 1:50.....	str. 23
Rys. A6- Elewacja północno-zachodnia, skala 1:50.....	str. 24
Rys. A7- Elewacja południowo-wschodnia, skala 1:50.....	str. 25
Rys. A8 - Elewacja północno-wschodnia, skala 1:50.....	str. 26
Rys. A9 - Elewacja południowo-zachodnia, skala 1:50.....	str. 27
Rys. A10 - Detal -A-Okap, obróbki blacharskie, skala 1:5.....	str. 28
Rys. A11 - Detal - B- Stopnie schodów, skala 1:5.....	str. 29
Rys. A12 - Detal -C- Cokół opaska, skala 1:10.....	str. 30
Rys. A13 - Detal - D- Koryto odwadniające, skala 1:10.....	str. 31
Rys. A14 - Detal - E- Przekrój przez mur z opaską, skala 1:50.....	str. 32
Rys. A15 - Detal - F-Rzut posadzki posadzki i schodów pawilonu, skala 1:50.....	str. 33
Ekspertyza techniczna	str.34-49
Kwerenda i analiza porównawcza dekoracji rzeźbiarskiej	str.50-59
Rys. A16- Kolorystyka wnętrza - przekrój podłużny, skala 1:50.....	str.60
Rys. A17 - Kolorystyka wnętrza - przekrój poprzeczny, skala 1:50.....	str. 61

PODLASKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTEKÓW
15-554 Białystok, ul. Dojlidy Fabryczne 23

R.5183.15.2016.ZC

WPLYNĘŁO
URZĄD MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU
Białystok, 25-05-2016 r.
Kancelaria Ogólna (1)
Dnia 2016-05-30
Załączniki szt.
Nr rejestru (5) 144683/16

Prezydent Miasta Białegostoku
ul. Słonimska 1
15-950 Białystok

Zgodnie z art. 27 ustawy z dnia 23 lipca 2015 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. – Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) przedkładam niniejszym **zalecenia konserwatorskie** dotyczące wykonania *prac naprawczo-remontowych* fragmentu muru ogrodzeniowego zespołu pałacowo-ogrodowego Branickich w części południowo-wschodniej na odcinku od Pawilonu Włoskiego do narożnika przy ul. Akademickiej wraz z remontem Pawilonu Włoskiego, opracowane na podstawie materiałów znajdujących się w zasobach archiwalnych WUOZ w Białymstoku oraz uwag (ustnych) Ks. Prof. Jana Niecieckiego:¹

I. UWARUNKOWANIA KONSERWATORSKIE:

1. uwarunkowania przedmiotowe:

URZĄD MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU
Departament Gospodarki Komunalnej
Dn. 2016-06-02 (1)
WPLYNĘŁO
Nr rej. zał.

1.1. wniosek dotyczy wydania zaleceń konserwatorskich do *prac naprawczo-remontowych*:

1.1.1. *muru ogrodzeniowego* zespołu Branickich (na odcinku od Pawilonu Włoskiego do narożnika przy ul. Akademickiej) - mur ogrodzeniowy okala ogród Branickich, wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

¹ wykaz materiałów:

- 1) D. Sikora, Ogród Branickich w Białymstoku, *koncepcja rewaloryzacji*, 2007, m-pis WUOZ Białystok, nr inw. 7293
- 2) *Pałac Branickich w Białymstoku*, t. I, Inwentarze z XVII i XVIII stulecia, cz. 1, oprac. i do druku przygotowali K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2012, s. 250
- 3) Ks. J. Nieciecki, O kolorystyce elewacji białostockiego pałacu Branickich, *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego*, z. 2, Białystok 1996, s. 59-63
- 4) L. Stalończyk, *Prace nad przywróceniem pierwotnej kolorystyki pałacu Branickich*, *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego*, z. 2, Białystok 1996, s. 64-66
- 5) A. Oleksicki, Ogród Branickich w Białymstoku. Praktyka konserwatorska lat powojennych, *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego*, z. 4, Białystok 1998, s. 49-71
- 6) Ks. J. Nieciecki, Rewaloryzacja Ogrodu Dolnego w Ogrodzie Branickich w Białymstoku. Propozycja zakresu i rodzaju prac, *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego*, z. 20, Białystok 2014, s. 7-118
- 7) W. Wróbel, Działalność Stefana Mikołaja Branickiego herbu Gryf w Białymstoku w latach 1689-1709, *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego*, z. 14, Białystok 2008, s. 40-80
- 8) Ogrodzenia zespołu pałacowego Parku Branickich. Inwentaryzacja konserwatorska, oprac. K. Szulc, M. Snarski, S. Maksimowicz, DF-Studio Projektowe s.c., Białystok, wrzesień 1999 r., WUOZ Białystok, nr inw. 5965
- 9) *Katalog parków i ogrodów województwa białostockiego* pod red. E. Bończak-Kucharczyk i J. Maroszka przy współpracy K. Kucharczyka, cz. II – katalog szczegółowy A – hasła: Białystok – park Branickich, park pałacowy, t. 2, Białystok 1988, s. 61 i nast., m-pis WUOZ Białystok, nr inw. 3748
- 10) Białystok, Zespół pałacowy d. Branickich, *dokumentacja historyczno-architektoniczna*, oprac. T. Szyburska, fot. J. Szandomirski, PP PKZ O/Warszawa 1972 r., m-pis WUOZ Białystok, nr inw. 129

w Białymstoku z dnia 2 grudnia 1958 r. o uznaniu za zabytek *parku stylowego o przestrzeni ok. 10.60 ha przy pałacu dawnym Branickich (...)*

- 1.1.2. Pawilonu Włoskiego w zespole Branickich, wpisanego do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku z dnia 20 października 1966 r. o wpisaniu do rejestru zabytków *Pawilonu Włoskiego w parku przypałacowym Branickich (...)*

2. uwarunkowania historyczne:

2.1. ogród Branickich:

- 2.1.1. zespół pałacowo-ogrodowy Branickich tworzy zwarty i harmonijny kompleks rezydencjalny, w skład którego wchodzi pałac z zabudowaniami pomocniczymi oraz ogród (górny i dolny)
- 2.1.2. projekt ogrodu opracowano w 1732 r. (autorstwo nie jest do końca ustalone - wymienia się Jana Z. Deybla, Jana H. Klemma, Pierre'a de Tirregaila oraz Jakuba Fontanę jako osoby związane z pracami projektowo-budowlanymi w rezydencji), a jego realizacja trwała wiele lat
- 2.1.3. ogród Branickich stanowi integralną część zespołu pałacowego – został urządzony na wzór francuski z wykorzystaniem efektów szkoły wersalskiej; pomimo znacznych zniszczeń, barokowe założenie zachowało wyraźny podział na ogród górny i dolny z rozwiniętym systemem wodnym
- 2.1.4. w czasie II wojny światowej pałac został spalony, a ogród całkowicie zdewastowany
- 2.1.5. powojennej odbudowie zespołu pałacowego, prowadzonej przez Stanisława Bukowskiego, towarzyszyła rewaloryzacja ogrodu pod kierunkiem prof. Gerarda Ciołka; ze względu na występujące wówczas braki materiałowe oraz ogólną atmosferę pośpiechu, towarzyszącą większości ówczesnych prac konserwatorskich, rewaloryzacja ta została obciążona wieloma błędami - najpoważniejsze z nich to powszechne stosowanie betonu zamiast piaskowca oraz brak dbałości o uszanowanie historycznej lokalizacji elementów zabytkowych, w wyniku czego np. kamienna balustrada ogrodowa znalazła się, po dość drastycznym przystosowaniu, na dachu pałacu jako jego attyka; inne elementy niepasujące do barokowego stylu to asfaltowe nawierzchnie i współczesne latarnie parkowe
- 2.1.6. obecny wygląd ogrodu jest wynikiem próby częściowej jego rekonstrukcji, dokonanej w latach 1945 - 1962, według projektu Gerarda Ciołka (obciążonej wieloma błędami) oraz gruntownej, pięcioletniej restauracji (rozpoczętej po 2000 roku i jeszcze nie zakończonej)

2.2. mur ogrodzeniowy:

- 2.2.1. ogrodzenie ogrodu Branickich można podzielić na trzy zasadnicze części:
 - 2.2.1.1. mur niski pełny (w cz. północno-wschodniej, od ul. Kilińskiego i Mickiewicza, ze studniami i bramą zegarową)
 - 2.2.1.2. mur wysoki pełny (w cz. wschodniej, południowo-wschodniej i południowej, z Pawilonem Włoskim)
 - 2.2.1.3. mur ażurowy (od ul. Akademickiej i Legionowej, z Pawilonem Toskańskim)
- 2.2.2. ogrodzenie ma długość ok. 1500m (bez Pawilonu Toskańskiego, Pawilonu Włoskiego, dwóch studni i Bramy Wielkiej)

- 2.2.3. ogrodzenie zespołu rezydencjonalnego Branickich wykonano stosunkowo wcześniej, być może nawet w l. 30. XVIII w. – było to ogrodzenie na niektórych odcinkach murowane, pełne, tynkowane, na innych drewniane, ażurowe (niewielki fragm. oryginalnego ogrodzenia przetrwał od strony ul. Akademickiej przy bramie wjazdowej)
- 2.2.4. bezpośrednio do ogrodzenia w tej części ogrodu przylegały boskiety, ogrody oranżeriowe i Zwierzyniec Danieli
- 2.2.5. w k. XVIII w., a zwłaszcza po 1840 r., ogród był coraz bardziej zaniedbany – jego stan systematycznie pogarszał się, a stan zachowania ogrodzeń pogorszył się na tyle, że już w 1771 r. część z nich wymagała reperacji
- 2.2.6. w l. 30. XX w. rezydencję i ogród otoczono tymczasowym ogrodzeniem z ażurowych przesł w obramowaniach
- 2.2.7. w czasie powojennej odbudowy wykonano ogrodzenie ceglane w formie wysokiego muru na cokole z odsadzką, pełnego, pokrytego tynkiem cementowo-wapiennym, z przesłami płycinowymi ujętymi pilastrami, zwieńczonego profilowanym gzymsem nakrytym daszkiem dwuspadowym z dachówki ceramicznej esówki - także obecny mur ogrodzeniowy, na odcinku od pawilonu włoskiego do narożnika przy ul. Akademickiej, pochodzi z czasów powojennej odbudowy
- 2.2.8. w latach 2000-2010 ogrodzenie było remontowane (wymieniono najbardziej zniszczone części muru oraz poddano konserwacji elementy metalowe), przy zastosowaniu kolorystyki opartej na analogii z kolorystyką bramy wielkiej (zachowane oryginalne warstwy malarskie z XVIII w.), a przy rozłożeniu barw posłużono się także analogiami rozwiązań kolorystycznych stosowanych w XVIII-wiecznych europejskich zespołach pałacowo-ogrodowych: elementy wystroju architektonicznego występujące przed lico elewacji (cokoły, pilastry, lizeny, gzymсы itp.) winny być pomalowane kolorem ciemniejszym (żółto-ugrowym), a płaszczyzny gładkie jaśniejszym („ciepła” biel)
- 2.2.9. przy remoncie ogrodzenia na odcinku od Pawilonu Włoskiego w kierunku ul. Mickiewicza przyjęto rozwiązania opisane w zaleceniach konserwatorskich z 2013 r. l.dz. Z.5183.10.2013.MP

2.3. Pawilon Włoski („Salon á l’Italienne”)²:

- 2.3.1. zlokalizowany na zamknięciu głównej poprzecznej osi kompozycyjnej ogrodu, przy murze ogrodzenia, stanowił ważny element architektoniczny XVIII-wiecznej kompozycji ogrodowej
- 2.3.2. wzniesiony przypuszczalnie w l. 60. XVIII w. (przed 1770 r.) przy południowo-wschodniej granicy ogrodu górnego³, którego platformę usypano jeszcze w czasach Stefana Branickiego (ok. 1691 r.), a w następnych dziesięcioleciach ukształtowano formę ogrodu
- 2.3.3. w k. XVIII w. (po śmierci Branickich), a zwłaszcza po 1840 r. (grabież pałacowych dzieł sztuki i wywiezienie ich do Petersburga, licytacja rzeźb ogrodowych oraz wyposażenia oranżerii i figarni), ogród pałacowy uległ stopniowo zaniedbaniu i

² Salon Włoski – wypis z *Inwentarza pałacu i ogrodu Branickich*, 1771/1772, przypis 1 pkt 2:

„Idąc dalej ku oranżerii altanka włoska murowana pod skrytym dachem na filarach murowanych. Posadzka w niej marmurowa, nie zupełnie cała powyjmowana. Sufit biały, miejscami opadły, reparacji potrzebujący. W tejże okien trzy z [k.62] kraty żelazną. „

³ prawdopodobnie *Salon Włoski*, *Altana Chińska* i *Pawilon Pod Orłem* wybudowano w tym samym czasie (wg. proj. J.S. Deybla), o czym świadczą zastosowane formy i ornamenty

częściowo zdziczał. *Treliże i niekonserwowane altanki rozsypały się lub zostały rozebrane* - prawdopodobnie wówczas nastąpiła także rozbiórka Pawilonu Włoskiego

- 2.3.4. obecny Pawilon z okazałymi filarami jest rekonstrukcją budowli historycznej, zrealizowaną w 1959 r. (po renowacji w 2001 r. i w 2010 r.), ale bez dawnego wystroju rzeźbiarskiego – jego tylna ściana przepruta jest trzema prostokątnymi, zakratowanymi otworami (przez które niegdyś oglądano rozległy widok na Zwierzyniec Daniela)

3. uwarunkowania koncepcyjno-projektowe:

- 3.1. zespół pałacowo-ogrodowy Branickich został znacznie zniszczony w 1944 r. (pałac spłonął wraz z wnętrzem i wyposażeniem, a ogród został zdewastowany - ogólne straty substancji zabytkowej oceniane są na ok. 70%)
- 3.2. stopień zniszczenia skutkował tym, że obecna, substancjalna forma zespołu jest w znacznym stopniu pośpieszną rekonstrukcją powojenną, obciążoną wieloma błędami (niezamierzonymi), które w miarę możliwości winny być eliminowane w trakcie realizacji prac restauracyjnych
- 3.3. realizowany obecnie projekt restauracyjny opiera się na koncepcji rewaloryzacji autorstwa D. Sikory, opracowanej w 2007 r. – generalną zasadą koncepcji było przywrócenie zespołowi pałacowo-ogrodowemu barokowego charakteru
- 3.4. od czasu opracowania tej koncepcji poszerzył się znacznie zakres wiedzy historycznej (wyniki kwerendy źródłowej, wyniki badań archeologicznych, szczegółowe analizy, także porównawcze) wymuszający aktualizację przyjętych rozwiązań

4. uwarunkowania prawne:

- 4.1. z uwagi na ochronę prawną zespołu Branickich (wpis do rejestru zabytków) – przeprowadzenie w tym obiekcie prac remontowo-konserwatorskich i restauratorskich wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, zgodnie z przepisem art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. - Dz. U. z 2014 poz. 1446 z późn. zm.)
- 4.2. warunki uzyskania pozwolenia konserwatorskiego określa rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz.U. z 2011 r., Nr 165, poz. 987 z późn. zm.)

UWAGA: przy wykonywaniu robót ziemnych należy zastosować przepisy art. 32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, które m.in. obligują prowadzącego roboty ziemne (lub inwestora) do wstrzymania tych robót w przypadku natrafienia w ich trakcie na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, zabezpieczenia miejsca odkrycia oraz niezwłocznego zawiadomienia o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

II. ZALECENIA KONSERWATORSKIE:

A. mur ogrodzeniowy:

1. zaleca się:

- 1.1. przeprowadzenie remontu odcinka muru wskazanego we wniosku (od Pawilonu Włoskiego do narożnika przy ul. Akademickiej) wg zasad przyjętych przy naprawie odcinka muru

- od pawilonu włoskiego w kierunku ul. Mickiewicza, jednakże z uwzględnieniem w części muru (na wprost ścieżek) prześleń ażurowych
- 1.2. pomalowanie muru zgodnie z zasadami opisanymi w zaleceniach konserwatorskich z 2013 r. l.dz. Z.5183.10.2013.MP, dotyczących remontu ogrodzenia na odcinku od Pawilonu Włoskiego w kierunku ul. Mickiewicza
- 1.3. rozłożenie kolorów w następujący sposób:
 - 1.3.1. żółto-ugrowy: cokół, pilastry, gzymsy, obramienia płycin
 - 1.3.2. „ciepła” biel: płyciny
 - 1.3.3. szary (naturalny beton): odsadzka cokołu
- 1.4. przeprowadzenie następujących działań:
 - 1.4.1. usunięcie mchów i wykwitów z gąsiorów i dachówek przykrywających mur
 - 1.4.2. uszczelnienie pokrycia - uzupełnienie zniszczonych i uszkodzonych dachówek i gąsiorów oraz wypełnianie spoin
 - 1.4.3. renowację krat oraz innych elementów ślusarskich
 - 1.4.4. wzmocnienie fundamentu muru ogrodzeniowego, uzupełnienie jego uszkodzeń (zarysowania, spękania, wykruszenia, itp.)
- 1.5. obsadzenie ogrodzenia drzewami owocowymi (jabłonie i grusze) rozpiętymi na murze
- 1.6. zabezpieczenie ogrodzenia opaską z kamieni polnych w sposób analogiczny jak przy murze otaczającym dziedziniec wstępny

2. dopuszcza się:

- 2.1. miejscowe przemurowanie ogrodzenia na odcinku od pawilonu włoskiego do narożnika przy ul. Akademickiej (tylko te fragmenty, których naprawa jest niemożliwa ze względu na stan zachowania)

3. nie dopuszcza się:

- 3.1. rozebrania ogrodzenia na całym wnioskowanym odcinku, tj. od Pawilonu Włoskiego do narożnika przy ul. Akademickiej

B. Pawilon Włoski:

1. zaleca się:

- 1.1. wykonanie kwerendy i analizy porównawczej w zakresie dekoracji rzeźbiarskiej Pawilonu (rozpoznanie dekoracji rzeźbiarskiej)
- 1.2. opracowanie dokumentacji projektowej prac remontowo-restauratorskich Pawilonu uwzględniającej:
 - 1.2.1. przywrócenie dekoracji rzeźbiarskiej 4 waz i 4 postaci (nawet wówczas, gdyby nie było stuprocentowej pewności, co rzeźby przedstawiały – należy odtworzyć rzeźby, które powiążą tę część ogrodu z programem ideowym całej rezydencji [Ks. J. Nieciecki])
 - 1.2.2. wybór prawidłowej kolorystyki i prawidłowego rozłożenia kolorów:
 - 1.2.2.1. zgodnie z zasadami przyjętymi przy remoncie ogrodzenia na odcinku od Pawilonu Włoskiego w kierunku ul. Mickiewicza, opisanymi w zaleceniach konserwatorskich z 2013 r. l.dz. Z.5183.10.2013.MP

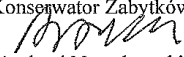
- 1.2.2.2. przywrócenie pasa żółto-ugrowego w architrawie – obecnie belkowanie wisi w powietrzu, nic nie podpira
- 1.2.2.3. pomalowanie sufitu w kolorze białym
- 1.2.2.4. pomalowanie krat w kolorze zielonym
- 1.2.3. wykonanie stopni schodów wejściowych z piaskowca (zwrócić uwagę na wysokość stopni i ich skorelowanie z posadzką)
- 1.2.4. wykonanie posadzki z marmuru naturalnego w kolorze czarno-białej szachownicy
- 1.2.5. obłożenie piaskowcem ściany Pawilonu od strony akademików (rozwiązanie obecne szpeci zabytek)

2. dopuszcza się:

- 2.1. wykonanie posadzki pawilonu z marmuru sztucznego (vide: balkon pałacowy) w formie czarno-białej szachownicy

3. nie dopuszcza się:

- 3.1. rozbiórki pawilonu
- 3.2. zmiany jego gabarytów, tj. przebudowy, rozbudowy, nadbudowy.

Podlaski Wojewódzki
Konservator Zabytków

Andrzej Nowakowski

SYTUACJA

OPIS TECHNICZNY

Przebudowa części muru i pawilonu włoskiego w zespole Pałacowo-ogrodowym Branickich.

1. Przedmiot inwestycji

Zamierzenie inwestycyjne obejmuje przebudowę pawilonu włoskiego i muru na odcinku od pawilonu włoskiego do ul. Akademickiej Zespołu Pałacowego Branickich.

2. Stan istniejący

Parcele o nr geod. 1742/2,1744/2 na której będzie realizowane zamierzenie inwestycyjne, znajduje się w Białymstoku, przy ul. Akademickiej. Działka stanowi integralną część założenia pałacowo-ogrodowego Pałacu Branickich. Opracowaniu podlega pawilon włoski i część muru od pawilonu do ul. Akademickiej. Istniejący dojazd na działkę jest od strony ul. Mickiewicza oraz ul. Akademickiej.

3. Stan projektowany

Niniejsze zadanie polega na opracowaniu projektu budowlanego dotyczącego przebudowy części muru i pawilonu włoskiego.
Zagospodarowanie terenu pozostaje bez zmian.

4. Zestawienie powierzchni

- pow. w granicach opracowania- 664.00 m²
- pow. zabudowy istniejąca.....- 153,30m²
- mur.....- 61.90 m²
- pawilon.....- 91,40m²
- pow. schodów- 89,70 m²
- pow. opaski –(wg. oddzielnego opracowania).....- 124,00 m²
- pow. zieleni istniejącej.....- 296,70 m²

5. Określenie obszaru oddziaływania obiektu-Art.20 prawa budowlanego

Nie określa się obszaru oddziaływania obiektu – prace budowlane zamykają się w obrębie bryły pawilonu i muru. Obszar oddziaływania obiektu mieści się w całości na działkach inwestycji 1742/2,1744/2,

6. Dane o ochronie działki

Teren na którym zlokalizowany jest obiekt znajduje się w strefie ochrony konserwatora zabytków - podlega jego ochronie. Pawilon wpisany do rejestru zabytków pod nr : A-256, a mur pod nr A-260

Na działce nie występują szkody górnicze. Projektowane urządzenia nie mają wpływu na środowisko naturalne. Głębokość przemarzania gruntu wynosi hz=1.2m. Obciążenie śniegiem – strefa 4, obciążenie wiatrem – strefa I .

7. Dane dot. eksploatacji działki

Teren, na którym znajduje się działka przeznaczona pod inwestycję, nie znajduje się w granicach terenu eksploatacji górniczej

8. Woda opadowa z dachu będzie odprowadzona systemem rur na teren zielony powierzchniowo na dotychczasowych zasadach.

Projektant:

mgr inż. arch. Sławomir Maksimowicz
upr.proj.w specj. architektonicznej
bez ograniczeń nr B1/99/92
(czł.POlA nr PD-007)

A1. Sytuacja

OPIS TECHNICZNY
ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY
Przebudowa części muru i pawilonu włoskiego
oraz remont utwardzenia terenu wzdłuż muru
w zespole Pałacowo-ogrodowym Branickich.

1. Dane ogólne

1.1 Obiekt: Mur i pawilon włoski w zespole Pałacowo-ogrodowym Branickich

1.2 Inwestor: Miasto Białystok

1.3 Działka nr ewid. nr 1742/2,1744/2

1.4 Projektant: mgr inż. arch. Sławomir Maksimowicz

upr. proj. w specjalności architektonicznej Nr BŁ/99/92

1.5 Podstawy prawne i materiały źródłowe

- Umowa z inwestorem.
- Specyfikacja istotnych warunków zamówienia SIWZ
- Ekspertyza budowlano-mykologiczna z grudnia 2016r.
- Ustawa z dnia 07.07.1994r. Prawo Budowlane z późniejszymi zmianami.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12.04.2002r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie z późniejszymi zmianami. (Dz. U. nr75 poz. 690 z późniejszymi zmianami).
- Rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 25.04.2012 roku w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego.
- Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 07.06.2010 r. w sprawie ochrony ppoż. budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. nr 109 poz. 719),

2. Przeznaczenie i program użytkowy obiektu budowlanego:

2.1 Obiekt objęty przebudową (mur ogrodzeniowy) stanowi integralną część zespołu pałacowo-ogrodowego Branickich, jest elementem wydzielającym ogród od dawnego zwierzyńca danieli od południa z pawilonem włoskim jako zamknięcie głównej poprzecznej osi kompozycyjnej ogrodu pełniącym funkcje reprezentacyjno-rekreacyjne.

2.2. Dane metryczne.

a.) pawilon włoski

powierzchnia zabudowy.....- 91,40 m²

powierzchnia schodów.....- 89,70 m²

istniejąca kubatura.....- 609,60 m³

szerokość x długość x wysokość.....- 6,15m+1,2m x 14,23m x 6,40-7,00 m

a.) mur od pawilonu włoskiego do ul. Akademickiej

powierzchnia zabudowy.....- 61,90 m²

istniejąca kubatura.....-173,30, m³

szerokość x długość x wysokość.....- 0,25-0,45m x 143,50mb x 2,75-3,15 m

powierzchnia zabudowy i kubatura nie ulegają zmianie.

2.3 Forma architektoniczna

Pawilon Włoski

Zaprojektowany w latach 30. XVIII w. przez Johann Sigmunda Deybla, wzniesiony w latach 60 XVIII. Odbudowano go w 1959. minionego stulecia wg projektu Stanisława Bukowskiego. Ma formę otwartej loggi kolumnowej w porządku rzymsko-doryckim zwieńczonym belkowaniem z attyką. W południowej ścianie przepruta trzema prostokątnymi otworami wypełnionymi stalowymi kratami.

Mur Ogrodzeniowy

Ogrodzenie zespołu rezydencjonalnego wykonano w latach 30 XVIII w. jako murowane pełne, tynkowane z częścią przeszł azurowych.

Po wojnie ogrodzenie odbudowano z cegieł w formie wysokiego muru na cokole z odsadzką, tynkowanego tynkiem wapienno-piaskowym, z przeszłami płycinowymi ujętymi pilastrami zwieńczonymi profilowanym gzymsem nakrytym dwuspadowym daszkiem z dachówki ceramicznej esówki. W tym kształcie ogrodzenie dotrwało do dnia dzisiejszego.

2.4. Stan zachowania budynku (ocena techniczna stanu budowli)

Na podstawie wizji lokalnej dokonanej w listopadzie 2016 r oraz ekspertyzy budowlanej i konstrukcyjnej autorstwa inż. Ryszarda Bułata ocenia się stan techniczny obiektu jako zadowalający i kwalifikujący obiekt do przebudowy w planowanym zakresie.

3. Zakres prac budowlanych

3.1.1 Rozbiórki i demontaże

Pawilon

- zdemontować rynny, rury spustowe i obróbki blacharskie
- zdjąć odspojone pokrycie z papy
- rozebrać schody zewnętrzne pawilonu
- rozebrać fragmenty muru (bazy kolumn) do przemurowania
- rozebrać posadzkę z betonowych płytek
- rozebrać warstwy posadzkowe
- skuć okładziny baz kolumn i cokołu od strony południowo-wschodniej
- skuć odspojone tynki zewnętrzne w 50%

Mur

- rozebrać fragmenty muru do przemurowania w miejscu pionowych spękań przestrzałowych (na czas wykonywania przemurowań zabezpieczyć sąsiednie odcinki muru)
- skuć odspojone tynki zewnętrzne w 80%
- zdemontować uszkodzone dachówki

3.2 Roboty budowlane i montażowe

Pawilon

- wykonanie pokrycia dachu – warstwa papy termozgrzewalnej elasteramowa wierzchniego krycia na istniejącym pokryciu papowym
- wykonanie obróbek blacharskich na attyce i gzymsach na papie podkładowej elasteramowej, montaż rur spustowych \varnothing 110mm z blachy tytanowo-cynkowej
- wykonanie fundamentów pod schody

- przemurować ceglane fundamenty kolumn (wykonać stemplowanie kolumn)
- wykonanie izolacji pionowej(powłoka uszczelniająca) i poziomej (folia pe)
- wykonanie warstw posadzkowych
- ułożenie posadzki z granitogresu 40x40cmx12mm w kolorze czarno białym (analogicznie jak na balkonie Pałacu Branickich)
- ułożenie stopni z piaskowca
- wykonanie okładzin cokołu i baz kolumn z płyt z piaskowca gr.3-5cm
- uzupełnienie detalu architektonicznego
- wykonanie tynków i malowanie ścian i sufitów
- oczyszczenie i malowanie elementów stalowych
- wykonanie nowej nawierzchni z kamienia polnego wzdłuż muru jako opaska ze spadkiem od ściany, w miejscu odprowadzenia wody opadowej z rur spustowych wyprofilować w kamieniu języki odprowadzające (wg. oddzielnego opracowania)
- montaż posągów i waz na murze attyki oraz popiersi między pilastrami od wewnątrz podcieni wg odrębnego opracowania.

Mur

przemurowanie fragmentów muru (na czas wykonywania przemurowań zabezpieczyć sąsiednie odcinki muru)

- wykonanie izolacji pionowej
- wymiana uszkodzonych dachówek
- uzupełnienie detalu architektonicznego
- wykonanie tynków i malowanie ścian

4. Program prac remontowo-budowlanych

- Uwaga: wykonać według wybranego systemu wyspecjalizowanego w tego typu pracach powszechnie akceptowanych w praktyce konserwatorskiej
- W celu dokonania prac hydroizolacyjnych i renowacji strefy cokołowej i ścian fundamentowych muru i pawilonu należy wykonać :

4.1 Hydroizolacje fundamentów

- Stare zmurszałe tynki usunąć. Po odkryciu fundamentów muru oraz pawilonu oczyścić z resztek ziemi, a podłoże przygotować do ułożenia hydroizolacji elastycznej polimerowo-cementowej, odpornej na zasolenia, sole odladzające, uszkodzenia mechaniczne i spełniającej wymogi wodoszczelne zgodnej z podanymi poniżej parametrami. poprzez wykonanie sztywnego szlamu uszczelniającego odpornego na sole zawarte w murze oraz sole odladzające wraz ze specjalnym renowacyjnym tynkiem cokołowym, wzmocnionym włóknami o podwyższonej odporności mechanicznej.
- Po wykonaniu zabiegów izolacyjnych ułożyć nawierzchnie formując spadki od muru.
- Renowację fundamentów wykonywać odcinkowo odsłaniając mur maksymalnie do 4m
- Po odsłonięciu w razie wątpliwości wezwać projektanta konstrukcji

4.1.1 Technologia wykonania hydroizolacji strefy cokołowej

- Usunąć tynki i odsłonić watek ceglany. Podłoże musi być czyste i mocne jak również oczyszczone z luźnych cząstek. Duże ubytki cokołu przemurować, osłabioną cegłę wzmocnić preparatem zawierającym krzemiany, mniejsze oraz fugi wypełnić zaprawą wodoszczelną.
- Zabezpieczenie cokołu mineralną zaprawą cienkowarstwową/ szlamem, wykonać powyżej poziomu ziemi, na strefę cokołową do wysokości ok. 50 cm, celem zabezpieczenia tej strefy

przed wodą rozbryzgową. W tej strefie na świeży szlam narzucić warstwę szepną/obrutkę. Wymieszać preparat krzemionkująco-hydrofobizujący rozdrobniony z wodą w proporcjach 1:1 i nanieść na podłoże odsłoniętego muru w strefie cokołowej. Po ok. 15 minutach, gdy zostanie wchłonięty, należy nanieść jedną warstwę szlamu uszczelniającego odpornego na zasolone podłoża. Po wyschnięciu nałożyć szlam powtórnie – łącznie 2 warstwy (ok. 3,5 kg/m²) i w ostatnią warstwę jeszcze świeżego szlamu narzucić obrutkę tynku renowacyjnego o uziarnieniu min 2 mm jako warstwę szepną pod wzmocniony, cokołowy tynk renowacyjny. Po 3 dniach wysychania nałożyć odpowiednią grubość cokołowego tynku renowacyjnego w kolorze szarym w grubości do 3 cm w jednej warstwie (zużycie ok. 10,5 kg/m²/1 cm). Preparat krzemionkujący, zaprawa wodoszczelna, szlam uszczelniający blokujący sole oraz izolacja powinny odpowiadać odpowiednim parametrom.

- Dane techniczne: Wysokiej jakości, szybkowiążącej szpachlówki uszczelniającej. Przeznaczona do wodoszczelnej, szybkiej naprawy wyłomów, zagłębień, ubytków na podłożach mineralnych podczas prac renowacyjnych. Do spoinowania i wyrównywania powierzchni muru.
 Proporcje mieszania: 3,5 do 3,8 litra wody na 25 kg proszku
 Ilość wody zarobowej: 14 do 15% wag.
 Konsystencja: odpowiednia do szpachlowania
 Temperatura stosowania: +5°C do +30°C
 Gęstość objętościowa świeżej zaprawy: ok. 1,9 kg/l
 Wytrzymałość na ścislenie po 28 dniach: ok. 20 MPa
 Nasiąkliwość powierzchniowa: $w_{24} < 0,1 \text{ kg/m}^2 \cdot h^{0,5}$
 Współczynnik oporu dyfuzji pary wodnej μ : < 200
- Dane techniczne preparatu krzemionkującego
 Gęstość: ok. 1,15 g/cm³
 Odczyn pH: ok. 11
 Właściwości podłoża po przereagowaniu preparatu:
 Przepuszczalność pary wodnej: > 90% (w stosunku do pierwotnych właściwości)
 Nasiąkliwość powierzchniowa: $w: \leq 0,5 \text{ kg/m}^2 \cdot h^{0,5}$
- Dane techniczne szlamu uszczelniającego
 Ilość wody zarobowej: 20 do 21 %
 Czas przydatności do stosowania po wymieszaniu: 60 minut
 Temperatura stosowania: +5°C do +30°C
 Konsystencja: odpowiednia do nakładania pędzlem, szlamowania
 Wytrzymałość na ścislenie: 28 dni ok. 30 N/mm²
 Wytrzymałość na zginanie: 28 dni ok. 6 N/mm²
 Nasiąkliwość kapilarna: $w_{24} < 0,1 \text{ kg/m}^2 \cdot h^{0,5}$
- Dane techniczne obrutki odpornej na siarczany
 Gęstość nasypowa: ok. 1,7 kg/dm³
 Kolor: szary
 Odporność ogniowa: niepalny materiał budowlany, klasa materiału budowlanego A 1
 Głębokość wnikania wody: po 1 godz. $h > 5 \text{ mm}$
 Współczynnik oporu dyfuzyjnego w stosunku do pary wodnej μ : ok. 15
- Dane techniczne tynku renowacyjnego, cokołowego wg. instrukcji WTA
 Kolor: szary. Odporny na siarczany i alkalia o podwyższonej odporności na uderzenia
 Gęstość nasypowa: ok. 1,15 kg/dm³
 Ilość wody zarobowej: ok. 5-5,50 l / opakowanie 20 kg
 Czas przydatności do stosowania po wymieszaniu: ok. 1 godzina
 Temperatura stosowania: min. + 5 °C
 Wytrzymałość na ścislenie: 1,5-5 MPa (klasa CS II)

Nasiąkliwość kapilarna: $\geq 0,3 \text{ kg/m}^2$

Głębokość wnikania wody: $< 5 \text{ mm}$

Współczynnik oporu dyfuzyjnego w stosunku do pary wodnej μ : ≤ 15

Porowatość: $> 50\%$ obj.

- Dane techniczne elastycznej, dwuskładnikowej zaprawy uszczelniającej mostkującej rysy, spełniająca wymagania stawiane wyrobom hydroizolacyjnym typu KMB (grubowarstwowe powłoki polimerowo-bitumiczne).

Podstawowe składniki: spoiwo polimerowe, cement, specjalne wypełniacze, dodatki

Gęstość gotowej mieszanki: ok. $1,1 \text{ kg/dm}^3$

Konsystencja: pasta

Wodoszczelność wg DIN 18195-6: spełnia wymagania

Czas schnięcia ($5^\circ\text{C}/70\%$ wilgotności względnej): ok. 18 godz.

Grubość warstwy: 1,1 mm świeżej warstwy = ok. 1 mm warstwy wyschniętej, co odpowiada zużyciu $1,25 \text{ kg/m}^2$

Proporcje mieszania: 1,36 cz. wag. proszku + 1 cz. wag. płynu zarobowego

Konsystencja: odpowiednia do szlamowania, nakładania pędzlem, natryskiwania i szpachlowania

Czas przydatności do stosowania po wymieszaniu: 30 - 60 minut

Temperatura powietrza i obiektu podczas nakładania: $+5^\circ\text{C}$ do $+30^\circ\text{C}$

4.2 Renowacja elewacji

4.2.1. Wzmocnienie ścian na elewacji

- Mur gdzie występują pęknięcia i rysy naciąć w spoinach, poprzecznie do odpowiedniej głębokości i zamontować kotwy ze stali austenicznej. Kotwy mocowane na systemowej zaprawie montażowej rozmieścić zgodnie z orzeczeniem konstruktora.
- Stosować zaprawę jednoskładnikową, odporną na siarczany, modyfikowaną tworzywami sztucznymi, suchą zaprawę zawierającą hydraulicznie wiążące spoiwo, mikro krzemionkę oraz mineralne kruszywa. Przeznaczona jest do naprawy rys oraz do wykonywania wytrzymałych połączeń między murem, a kotwą spiralną.
- Spękania muru wypełnić suspensją cementową, a po odkuciu tynków wykonać wzmocnienie osłabionej powierzchni muru ceglanego.
- Miejsca pęknięć przestrzałowych przemurować na szerokości około 1m po 0,5 m na boki od pęknięcia.
- Dane techniczne: Zaprawa do mocowania kotew spiralnych ze stali austenicznej w spekanych murach o uziarnieniu do ok. 1,0 mm.

Gęstość objętościowa : ok. $2,0 \text{ kg/dm}^3$

Kolor: szary

Ilość wody zarobowej: ok. 3,5 l / opakowanie 25 kg

Czas przydatności do stosowania po wymieszaniu: ok. 60 min

Temperatura stosowania: min. $+5^\circ\text{C}$

Wytrzymałość na ściskanie po 28 dniach: $> 20 \text{ N/mm}^2$

Wytrzymałość na ścinanie spoiny: $0,15 \text{ N/mm}^2$

Nasiąkliwość kapilarna: $\geq 0,25 \text{ kg/m}^2$

Współczynnik oporu dyfuzyjnego w stosunku do pary wodnej μ : < 5

Przewodność cieplna: ok. $0,83\text{-}0,93 \text{ W/mK}$

Zawartość chlorków: $\leq 0,01\%$ w masie

4.2.2 Rekonstrukcja tynków

- Wykonać z zestawu suchych zapraw renowacyjnych składających się z zaprawy szepnej i narzutu podkładowego (sucha zaprawa tynkarska, odporna na zasolenia)
- Tynk renowacyjny, podkładowy nie powinien być hydrofobowy, ale przepuszczalny dla pary wodnej i przyspieszający wysychanie oraz magazynujący sole. Do wyrównywania powierzchni ścian, naprawy i renowacji na elewacjach stosować tynk renowacyjny, hydrofobowy, przepuszczalny dla pary wodnej i przyspieszający wysychanie.
- Gładź mineralna z mineralnej szpachlówki powierzchniowej- tynk filcowany, zbrojony mikro włóknem.

4.2.3 Rekonstrukcja gzymsów i detalu sztukatorskiego pawilonu

- Wykonać z zaprawy szepnej, narzutu podkładowego: sucha zaprawa tynkarska, odporna na zasolenia, do przygotowania podłoża pod tynk przy narzucie półkryjącym.
- Następnie wykonać narzut z zaprawy sztukatorskiej do wykonywania rdzeni gzymsów nadającej się do ciągnięcia celem uzyskania właściwego pierwotnego kształtu ozdobnego gzymsu. Po wyschnięciu użyć zaprawy sztukatorskiej droбноziarnistej, w kolorze starej bieli do ostatecznego wygładzenia powierzchni gzymsów tuż przed malowaniem
- Brakujące elementy odtworzyć na podstawie istniejących światków
- Dane techniczne: Szybkowiążąca zaprawa gruboziarnista do odnawiania i napraw zabytkowych elewacji tynkowanych / ze sztukaterią o uziarnieniu do ok. 1,5 mm.

Gęstość nasypowa: ok. 1,25 kg/dm³

Kolor: jasnoszary

Ilość wody zarobowej: ok. 5,5 l / opakowanie 25 kg

Czas przydatności do stosowania po wymieszaniu: ok. 30 min

Temperatura stosowania: min. + 5 °C

Wytrzymałość na ściskanie: > 2,5 MPa (klasa CS II)

Nasiąkliwość kapilarna: ≥ 1 kg/m²

Współczynnik oporu dyfuzyjnego w stosunku do pary wodnej μ : < 18

Dane techniczne: Szybkowiążąca zaprawa do tworzenia drobnostrukturalnej powierzchni nowych i starych sztukaterii o uziarnieniu do ok 0,5mm

Gęstość nasypowa: ok. 1, 50 kg/dm³

Kolor: stara biel

Ilość wody zarobowej: ok. 5,5 l / opakowanie 25 kg

Czas przydatności do stosowania po wymieszaniu: ok. 20 min

Temperatura stosowania: min. + 5 °C

Wytrzymałość na ściskanie: > 2,5 MPa (klasa CS II)

Nasiąkliwość kapilarna: ≥ 1 kg/m²

Współczynnik oporu dyfuzyjnego w stosunku do pary wodnej μ : < 18

4.2.4 Impregnacja powierzchni tynków preparatem hydrofobizującym

- Po związaniu tynków całość elewacji zagruntować preparatem wzmacniająco-hydrofobizującym (wodorozcieńczalny preparat do wglębnego gruntuowania o właściwościach wzmacniających i hydrofobizujących) a następnie pomalować farbą silikonową najwyższej jakości z wypełniaczem mineralnym, chroniącą tynk, pozwalająca oddychać podłożu, odporną na porastanie przez glony.
- Produkty tzw. nowoczesnej chemii budowlanej dają gwarancję trwałości pod warunkiem przestrzegania reżimu technologicznego. Należy przestrzegać norm wiązania hydraulicznych zapraw mineralnych (1 mm na dzień). Podobnie dokładnie przestrzegać okresów wiązania, schnięcia i odparowywania poszczególnych warstw technologicznych

stosowanych podczas prac hydroizolacyjnych i renowacyjnych. Należy przestrzegać szczegółów zawartych w instrukcji technicznej.

Dane techniczne: Wodorozcieńczalny preparat do wglębnego gruntowania o właściwościach wzmacniających i hydrofobizujących.

Dane techniczne

Gęstość: ok. 1,0 g/cm³

Temperatura zapłonu: niepalny - wodorozcieńczalny

Wygląd: mlecznobiały płyn

Odporność na alkalia: zapewniona do pH 14

Dane techniczne: Pigmentowana farba na bazie emulsji silikonowej z dodatkami grzybo- i glonobójczymi i wypełniaczem kwarcowym

Spoivo: emulsja niskocząsteczkowych siloksanów

Pigmenty: pigmenty tlenkowe, odporne na światło i alkalia

Gęstość: 1,45-1,53 g/cm³ zależnie od koloru

Lepkość: odpowiednia do nakładania wałkiem lub pędzlem

Rozcieńczalnik: woda

Odczyn pH: 8-9

Dane techniczne powłoki:

Przepuszczalność pary wodnej: $s_d \leq 0,05$ m

Zużycie materiału wynoszące 300 ml/m² co daje suchą warstwę o grubości ok. 200 µm

Współczynnik nasiąkliwości: $w \leq 0,1$ kg/m²·h^{0,5}

Stopień połysku: matowy, o charakterze mineralnym

Faktura powierzchni: gładka

Farba posiada atest higieniczny PZH

4.2.5 Uwzględnić rozdział VII Ekspertyzy- zalecenia remontowo-naprawcze

5. Elementy stalowe – kraty

- oczyścić przez piaskowanie
- malować farbą podkładową do metalu
- malować farbą utwardzalną, matową w kolorze zielonym(analogicznie jak w pawilonie pod orłem)

6. Rekonstrukcja wystroju rzeźbiarskiego

- Wg. zaleceń technicznych konserwatora dzieł sztuki Małgorzaty Andron oraz opinii na temat wystroju rzeźbiarskiego Pawilonu Włoskiego ks. dr. Jana Niecieckiego
- Ustawienie rzeźb figuralnych, wazonów i popiersi na konsolach wykonanych z piaskowca lub innego współczesnego materiału (np. z gipsu z akrylem) należy poprzedzić uzyskaniem ostatecznej akceptacji modeli gipsowych przez komisję.
- Elementy rzeźbiarskie montować na wklejane kotwy ze stali nierdzewnej.
- Ostateczne wymalowania wykonać techniką laserunkową farbą wapienno-silikonową w kolorze białym.

7. Kolorystyka pawilonu i muru

Pawilon

1. Ściana, kolumny, cokół, pilastry, opaski, attyki -kolor żółty ugrowy
2. Ściana, płyciny, sufit - kolor ciepła biel
3. Bazy i głowice kolumn i pilastrów – jasny szary
- 4.Parapety wnek- szary, naturalny kolor betonu
- 5.Okładziny cokołu, baz pilastrów i kolumn oraz stopnie schodów pawilonu – płyty z piaskowca w kolorze jasnym (analogicznie jak na pałacu)
6. Obróbki blacharskie i rury spustowe – szary-błacha tytanowo-cynkowa
- 7.Kraty-kolor zielony

Mur

1. Ściana, cokół, pilastry -kolor żółty ugrowy
2. Ściana, płyciny - kolor ciepła biel
- 4.Parapety wnek- szary, naturalny kolor betonu
5. Stopnie schodów pawilonu – płyty z piaskowca w kolorze jasnym (analogicznie jak na pałacu)
- 7.Bramka-kolor zielony
- 8.Dachówka-kolor naturalny ceglasty

Przed wykonaniem ostatecznych wymalowań należy wykonać próby kolorystyczne i uzyskać akceptację służb konserwatorskich.

8. Uwagi końcowe

Do czyszczenia elewacji **nie stosować** aparatu wysokociśnieniowego, który może uruchomić sole zawarte w strukturze murów, co po pewnym czasie spowoduje powstanie wykwitów.

Podczas np. piaskowania lub mycia należy zabezpieczyć elementy elewacji w bezpośrednim sąsiedztwie wykonywanych prac.

W trakcie prac usunąć jak najwięcej zapraw cementowych z obiektu, starając się przy tym nie zniszczyć substancji zabytkowej.

Wszystkie niejasności związane z realizacją niniejszego projektu powinny być wyjaśniane pod nadzorem autorów projektu. Materiały i systemy wykorzystywane do budowy muszą posiadać atesty i aprobaty techniczne dopuszczające do stosowania w budownictwie. **Prace wykonywać pod nadzorem służb konserwatorskich**

Podczas prac z użyciem preparatów i materiałów specjalistycznych należy przestrzegać przepisów BHP obowiązujących w tym zakresie, instrukcji użycia zamieszczonej na opakowaniu przez producenta, oraz kierować się zaleceniami technologicznymi producenta .Roboty prowadzić zgodnie z "Warunkami technicznymi wykonania i odbioru robót budowlano-montażowych" Warunkami bezpieczeństwa i higieny prac podczas wykonywania robót budowlanych", oraz „Warunkami bezpieczeństwa i higieny pracy podczas eksploatacji maszyn i innych urządzeń technicznych.

mgr inż. arch. Sławomir Maksimowicz

upr.proj.w specj. architektonicznej
bez ograniczeń nr B1 /99/92
(czł.POIA nr PD-007)

A2

A3

A4

A5

A6

A7

A8

A9

A10

A11

A12

A12

A13

A14

A15

E K S P E R T Y Z A T E C H N I C Z N A

Z O P I N I Ą M Y K O L O G I C Z N Ą

Przebudowy części muru i pawilonu włoskiego
w zespole Pałacowo-ogrodowym Branickich.

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

Rozdz. I Część ogólna

1. Podstawa opracowania
2. Cel opracowania ekspertyzy technicznej
3. Dane i materiały na podstawie których wykonano
ekspertyzę techniczną z opinią mykologiczną
4. Charakterystyka badanego obiektu objętego ekspertyzą

Rozdz. II Ocena stanu technicznego muru ogrodzenia i w nim -Pawilonu Włoskiego

1. Lokalizacja i rodzaj przedmiotu oceny
2. Konstrukcja **muru ogrodzenia** na odcinku od Pawilonu
do ul. Akademickiej wraz z oceną stanu technicznego
poszczególnych jego elementów
3. Konstrukcja **Pawilonu Włoskiego** i ocena stanu technicznego
poszczególnych jego elementów
4. Izolacje i odprowadzenia wód deszczowych , warunki
gruntowe w otoczeniu Pawilonu i ogrodzenia.

Rozdz. III Stan obiektu pod względem mykologicznym (opinia dotyczy określenia zakresu i stopnia korozji biologicznej)

Rozdz. IV Identyfikacja szkodników biologicznych

Rozdz. V Przyczyny porażenia przez czynniki biotyczne

Rozdz. VI Wnioski

Rozdz. VII Zalecenia remontowo-naprawcze

Rozdz. I Część ogólna

1. Podstawa opracowania

- Umowa DF Studio Projektowe s.c. z Miastem Białystok
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 Nr 162 poz.1568)

2. Cel opracowania ekspertyzy technicznej

Ekspertyza ma na celu określenie stanu technicznego Pawilonu Włoskiego i muru ogrodzenia na odcinku od wspomnianego Pawilonu do narożnika przy ulicy Akademickiej, a także opisanie zakresu i stopnia porażenia przez czynniki biotyczne oraz podać zakres niezbędnych prac remontowych, których wykonanie zabezpieczy ten fragment zespołu pałacowo-ogrodowego przed dalszą dewastacją.

3. Dane i materiały na podstawie których wykonano ekspertyzę techniczną z opinią mykologiczną

- a/ Oględziny Pawilonu i muru ogrodzenia dokonane w dniu 18.11.2016 r.
- b/ Pobrane próbki elementów konstrukcyjnych Nr 1- 3 oraz ich analiza.
- c/ Dokumentacja konserwatorska oraz materiały fotograficzne dotyczące istniejącego fragmentu zespołu pałacowo-ogrodowego.
- d/ Praca zbiorowa pod redakcją Jerzego Ważnego i Jerzego Karysia: Ochrona budynków przed korozją biologiczną wyd. Arkady Warszawa 2001.
- e/ Poradnik – Ochrona budowli przed korozją biologiczną, Wrocław 1983
- f/ J. Thierry i St. Zaleski: Remonty budynków i wzmacnianie konstrukcji wyd. III Arkady Warszawa 1982
- g/ Wiesław Domasławski, M. Kęsy –Lewandowska, Jadwiga W. Łukaszewicz: Badania nad konserwacją murów Wyd. II Toruń 2004

4.Charakterystyka badanego obiektu objętego ekspertyzą

Przedmiotem niniejszej ekspertyzy jest Pawilon Włoski i fragment murowanego ogrodzenia po stronie południowo-wschodniej zespołu pałacowo-ogrodowego Pałacu Branickich. Park wpisany został 02.12.1958 r. do rejestru zabytków pod nr rej. : A-260 (zaś Pałac Branickich pod A-252). Szczegółowe parametry obiektu zostały opisane w projekcie inwentaryzacji opracowanej przez biuro proj. DF -Studio Projektowe s.c. z Białegostoku.

Rozdz. II Ocena stanu technicznego muru ogrodzenia i w nim- Pawilonu Włoskiego

1.Lokalizacja i rodzaj przedmiotu oceny

Badany pod względem konstrukcyjnym i mykologicznym obiekt położony jest w kompleksie ogrodów pałacowych dawnej siedziby Branickich. Zbudowany z cegły mur ogrodzenia zabezpiecza dostęp do ogrodów od strony południowo-wschodniej. We fragmencie muru wkomponowano tzw. Pawilon Włoski jako zadaszenie wsparte na kolumnach, stanowiące również miejsce schronienia przed opadami atmosferycznymi.

2. Konstrukcja muru ogrodzenia na odcinku od Pawilonu do ulicy Akademickiej wraz z oceną stanu technicznego poszczególnych jego elementów

Ocenę stanu technicznego elementów badanego obiektu i stopnia ich uszkodzenia - dokonano według zasad określonych przez tablicę 2-7J. Thierry, S.Zaleski : *Remonty budynków i wzmacnianie konstrukcji .Arkady ,Warszawa 1982,* przyjmując jak niżej :

Stopień zniszczenia elementów konstrukcyjnych w %	Stan techniczny elementów
0 - 20 %	zadawalający
21 – 35 %	niezadawalający
36 - 50 %	zły
ponad 50 %	awaryjny

2.1. Fundamenty :

-stan niezadawalający *

Zarówno pod murem jak i Pawilonem Włoskim wykonane są z kamienia polnego na zaprawie wapienno - piaskowej.

W wielu miejscach bloki kamienia polnego utraciły wzajemne wiązanie. Zaprawa w spoinach uległa wykruszeniu często w wyniku korozji biologicznej wywołanej przez mchy i glony (*algae*) oraz chemicznej na skutek krystalizacji soli węglanowo -szczawianowych. (Fot.2)

Fot.2 Fundament z kamienia polnego –fragment muru od strony ciągu pieszego wzdłuż budynku akademika

Fot.3 Fragment muru od strony akademików –widoczna pozioma bruzda (pęknięcie) na styku fundamentu i muru. Na okapnikach betonowych -intensywny rozwój mchów i glonów

2.2. Mury konstrukcyjne ogrodzenia - stan niezadawalający *

Mur ogrodzenia wniesiony z cegły pełnej wypalanej z gliny na zaprawie wapienno piaskowej w wielu miejscach posiada pionowe pęknięcia konstrukcyjne (na przestrzał- z utratą wiązania –Fot.4) . Dużym zagrożeniem dla stateczności muru ogrodzenia są rosnące w pobliżu drzewa (fot.5,Fot.6) .Ich korzenie przerastają fundamenty powodując m.in. wychylenie od pionu i pęknięcia konstrukcyjne.

Fot. 4 Widok od strony ciągu pieszego przy akademiku –pęknięcie muru „przestrzałowe” widoczne również od strony ogrodu

Fot.5 Rosnące w pobliżu muru drzewo z wysoko uniesioną rzędną terenu powoduje podciąganie kapilarne z gruntu i intensywny rozwój mchów i glonów (*algae*)

Fot.6 Destabilizacja fundamentów przez korzenie drzew rosnących w pobliżu .Mur odchyła się od pionu.

Wysoki poziom terenu wzdłuż muru bez opasek ochronnych i izolacji pionowej fundamentów powoduje intensywne podsiąkanie kapilarne a następnie rozwój mchów i glonów, a także destrukcyjną krystalizację soli-doprowadzając do korozji wiązania (Fot.7).

Fot. 7 Intensywny rozwój glonów (*algae*) oraz mchów i porostów na murze w wyniku podciągania z gruntu wilgoci

2.3. Tynki zewnętrzne na licu murów ogrodzenia

Tynki zewnętrzne na licu murów ogrodzenia wykonane z zaprawy wapienno-piaskowej, wapiennej, a nawet cementowo-wapiennej (naprawy) Wilgoć kapilarna w połączeniu z różnorodnością użytych zapraw, tynków wewnętrznych i farb (nie przepuszczających pary wodnej) doskonale sprzyja powstawaniu **soli** – zwłaszcza węglanowych. Konsekwencja tego jest krystalizacja soli, która powoduje odpadanie tynku od podłoża i łuszczenie (purchle) powłok malarskich (Fot.8, Fot.9).

Fot.8 Uszkodzenie tynku przez sole i korozję biologiczną

Fot.9 Całkowite uszkodzenie tynków muru od strony akademików

3 . Konstrukcja Pawilonu Włoskiego i ocena stanu technicznego poszczególnych jego elementów

Pawilon Włoski jako element wbudowany w ogrodzeniu po stronie południowo-wschodniej ogrodów Branickich .Obiekt murowany z cegły z dachem płaskim wspartym na kolumnach ,tynkowany.

Fot.10 Pawilon Włoski -widoczna korozja biologiczna schodów i fundamentów (podstaw) kolumn

3.1. Fundamenty kolumn

- stan niezadawalajacy *

Fundamenty murowane pod kolumnami z cegły ceramicznej są w złym stanie konstrukcyjnym. Lico cegły po uderzeniu młotkiem kruszy się i odpada „płatkami” a spoin wapienno-piaskowe wykruszają się (Fot. 11).

Fot.11 Odkrywka fundamentu pod kolumną –zniszczona cegła

Fot.12 Uszkodzone wykładziny schodów z lastyko przez mchy i glony

Fot.13 Zrzut wód opadowych bezpośrednio pod fundament
Elewacja od strony akademików . Liczne sole węglanowe.

Fot. 14 Fundament z Fot. 13 widziany od strony ogrodu
Rozwarstwienie poziome tzw., „podcięcie” od osiadania.

Największym mankamentem jest nieprawidłowe odprowadzanie wód opadowych z dachu za pomocą rynny „pogrążonej” (Fot.15 , Fot.16), co powoduje destrukcję gzymsu attykowego , balustrad i ich tynków .

Fot.15 Uszkodzona konstrukcja gzymsu oraz tynki Pawilonu

Fot. 16 Widoczna destrukcja tynków gzymsu pod balustradą daszki Pawilonu Włoskiego uszkodzonych przez przemarzanie, sole i glony (*algae*) . Rynna pogrążona o zbyt małym przekroju nie zapewnia prawidłowego odprowadzenia wód deszczowych

Fot.17 Uszkodzenie wewnątrz Pawilonu-widoczny intensywny rozwój glonów i pleśni .Poziom zawilgocenia – z braku odpływu wody . Nieprawidłowo wykonane tzw. „zerwanie wody” i połączeń obróbek blacharskich attyki z dachem jednospadowym

4. Izolacje i odprowadzenia wód deszczowych , warunki gruntowe w otoczeniu

Pawilonu Włoskiego i ogrodzenia.

- a/ Izolacja przeciwwilgociowa, pionowa ścian fundamentowych –stan zły *
- b/ Izolacja pozioma przeciwwodna posadzki Pawilonu - stan zły *
- c/ Odprowadzenie wody deszczowej z dachu Pawilonu- **stan niezadawalający***
- d/ Odprowadzenie wód deszczowych z rur spustowych - **stan niezadawalający***
- e/ Ukształtowanie terenu wzdłuż fundamentów muru ogrodzenia –stan zły*
(w wielu miejscach grunt jest powyżej fundamentu tj. w dolnej strefie muru ceglanego co przy szczątkowej izolacji poziomej zwiększa kapilarne podciąganie wody i wilgoci w strukturę muru).

Rozdz. III STAN OBIEKTU POD WZGLĘDEM MYKOLOGICZNYM (opinia dotyczy określenia zakresu i stopnia korozji biologicznej)

Fot. 18 Na tynkach- Grzyb rozkładu pleśniowego (*Aspergillus Niger*)

Na zewnątrz ścian muru (**Fot.7 ,Fot.8, Fot.14**) natrafiono na liczne zielone naloty glonów (*alga*) PRÓBKA Nr 2 oraz mchów .

Na ścianach i stropie Pawilonu znaleziono nieliczne ogniska nalotów koloru czarnego w stanie utajonego rozwoju –pobrano PRÓBKĘ Nr 1 .

W wielu miejscach muru ogrodzenia oraz na ścianach i gzymsach Pawilonu stwierdza się odpadanie tynku od podłoża oraz uszkodzenie powłok malarskich w wyniku krystalizacji soli (**Fot.9 , Fot.13 ,Fot.15, Fot.16**).

W pobranej PRÓBCE Nr 3 z tynku –stwierdzono grubą warstwę 1-1,5 mm tynku wapienno-piaskowego, szpachłówki wyrównawczej koloru szarego ,a na niej warstwa farby akrylowej (?) .Obie ostatnie warstwy są bardzo małej przepuszczalności (dyfuzyjności) pary wodnej i wilgoci z muru-na zewnątrz.

Należy w tym miejscu stwierdzić , że zacieki spod obróbki gzymsu i krystalizacja soli powoduje również uszkodzenia gzymsów attykowych (**Fot.15 , Fot.16**)

Wynika to prawdopodobnie również , że źle dobranego przekroju tzw. rynny „pogrążonej” przez którą przelewa się woda opadowa zebrana z dachu Pawilonu (dach jednospadowy pokryty papą)

5. Otoczenie obiektu i jego wpływ na korozję biologiczną

Teren wokół muru ogrodzenia jest uporządkowany i w większości poprawnie zagospodarowany. Jednak poziom terenu w wielu miejscach nie posiada spadku strefy fundamentu a nawet sięga podstawy muru ceglanego. Napływ wody opadowej na mur oraz podsączanie kapilarne w spoinach muru od gruntu powoduje silne zawilgocenie dolnych partii muru i erozję cegły oraz rozwój czynników biotycznych i wytrącanie soli. Pionowa izolacji przeciwwilgociowa ścian fundamentowych jest niedostateczna lub jej brak. Z punktu widzenia konserwacji zabytkowych obiektów opaski wokół budynku winny być wykonane jako opaski przepuszczalne wodę do gruntu (bruk z przepuszczalnymi spoinami , żwir , pospółka itp.). System opasek żwirowych wykonany jest skutecznie w innych fragmentach ogrodzenia. Dużym mankamentem jest sąsiedztwo drzew i krzewów , które m.in. powodują korozję fundamentów (**Fot.5, Fot.6**).

Rozdz. IV Identyfikacja szkodników biologicznych

Analiza i badania pobranych PRÓBEK od nr 1 do nr 3 wykazuje :

PRÓBKA NR 1 - pobrana z tynku ściany wewnętrznej Pawilonu, a także muru to puszysty nalot koloru czarnego. Pod mikro- skopem widoczne są w wełniastej grzybni liczne trzonki konidialne o wysokości 0,5 -1,0 mm, brak pylenia, zarodników w kształcie kuleczek.

Rozpoznanie:**GRZYB ROZKŁADU PLEŚNIOWEGO** *Aspergillus niger* zwany też pleśnią czarną, zaliczany do **IV grupy** agresywności w stosunku do konstrukcji budowlanych - mniej agresywnych (niszczy powłoki malarskie, tynki, spoiny, drewno na głęb. do 2-3 mm.) Pylenie zarodnikami w stanie aktywnego rozwoju jest przy dużym stężeniu **groźne dla zdrowia ludzi.**

PRÓBKA NR 2 - pobrana ze ścian zewnętrznej muru, schodów Rozpoznanie : Glony (*Algae*) organizmy zielone niszczące strukturę materiału poprzez wydzielane substancje zasadowe i kwasowe, a także przerastanie przez mikro- pory materiału powodując ich rozpad .

PRÓBKA NR 3 –z tynku ściany muru ogrodzenia (**Fot.8, Fot.9**) Rozpoznanie: sole węglanowe , szczawianowe itp. Do najgroźniejszych zjawisk destrukcyjnych soli należy zaliczyć takie niekorzystne zjawiska jak: **krystalizacja** , zaliczyć takie niekorzystne zjawiska jak: **krystalizacja** , a szczególnie ciśnienie powstające w tym procesie. Powstające ciśnienie jest tak duże i wystarczające nawi do 1000 at, aby w materiale spowodować pękanie ścianek porów, rozluźnienie warstw powierzchniowych , a w następstwie prowadzić do jego rozpadu ziarnistego, łuszczenia się, pęknięcia i rozpadania. Proces powstawania soli przyspiesza nakładanie kolejnych warstw tynku szpachli , farby o różnym składzie chemicznym (lub też z różnych systemów) .

Na podstawie oględzin elementów obiektu, badań makroskopowych po branych **PRÓBEK od NR 1 do NR 3** , dokumentacji fotograficznej, a także cech charakterystycznych i zakresu korozji biologicznej stwierdza się, że:

1. **w sposób miejscowy*** porażone zostały przez GRZYB ROZKŁADU PLEŚNIOWEGO (*Aspergillus Niger* i inne odmiany) w stanie utajonego rozwoju : mury, tynki i powłoki malarskie w Pawilonie i na murze ogrodzenia
2. **W sposób lokalny*** porażone są przez GLONY (*Algae*) takie elementy, jak: fundamenty ,ściany zewnętrzne murów ogrodzenia (zwłaszcza okapniki), stopnie schodów , podstawy kolumn ,gzysy Pawilonu Włoskiego.

Rozdz. V Przyczyny porażenia przez czynniki biotyczne

Do podstawowych przyczyn rozwoju **grzybów rozkładu pleśniowego** (*Aspergillus Niger*) , **glonów** (*Algae*) i mchów w badanym obiekcie należy zaliczyć:

- 1 .brak właściwej izolacji przeciwwilgociowej pionowej i poziomej fundamentów na których posadowiono murowane ściany ogrodzenia,
- 2 lokalny dopływ wilgoci na ściany od podciągania kapilarnego z gruntu , jak i zalewania wodami deszczowymi gzymsów attykowych Pawilonu (zbyt mały przekrój rynny pograżonej ,złe obróbki blacharskie dachu)
3. uszkodzenie dachówek ceramicznych pokrywających koronę muru ,
4. brak bieżących remontów i napraw uszkodzonych fragmentów muru, tynku i powłok malarskich wynikających z ruchów gruntu w strefie posadowienia , jak i pojawienia się wykwitów soli,
5. umożliwienie destrukcji tynków i powłok malarskich przez sole , poprzez użycie materiałów blokujących dyfuzję wilgoci na zewnątrz

Rozdz. VI Wnioski

Biorąc pod uwagę stan techniczny muru ogrodzenia oraz Pawilonu Włoskiego po stronie południowo -wschodniej ogrodów Branickich, a także zakres i stopień porażenia przez czynniki biotyczne i chemiczne (sole) stwierdzam, że : **w obiekcie należy wykonać prace remontowe**

i zalecenia remontowo- naprawcze podano w Rozdz. VII tejże ekspertyzy. Biorąc pod uwagę stan techniczny badanego muru ogrodzenia i Pawilonu Włoskiego oraz ich poszczególnych elementów konstrukcyjnych , a także wypełniając obowiązek nałożony w § 206 Rozp. Ministra Infrastruktury z dnia 12.04.2002 r. w sprawie warunków technicznych , jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, należy stwierdzić, że dalsze użytkowanie muru ogrodzenia i w nim Pawilonu Włoskiego zgodnie z założeniami opisanymi w projekcie budowlanym DF-Studio Projektowe s.c. zgodnie z przeznaczeniem jest możliwe i dopuszczalne (po wykonaniu zaleceń opisanych w Rozdz. VII niniejszej ekspertyzy) ponieważ:

1. **nie są przekroczone** stany graniczne nośności konstrukcji (§ 204 ust.1 pkt.2), ani też stany graniczne przydatności do użytkowania (§ 204 ust.1 pkt.3),
2. **nie narusza się** ustaleń zawartych w miejscowym planie zagospodarowania
3. **nie zagraża** bezpieczeństwu ludzi i mienia,
4. **nie pogarsza** stanu środowiska naturalnego,
5. **nie pogarsza** warunków zdrowotno –sanitarnych terenów przyległych,
6. **nie wprowadza** ograniczeń lub uciążliwości(np. hałas)dla terenów sąsiednich .
7. **spełnia** kryteria i wymagania pod względem konstrukcyjnym, jak i funkcjonalno-użytkowym.
8. **nie narusza** istniejących warunków geotechnicznych i dotychczasowego stanu posadowienia obiektu w sąsiedztwie i nie wywiera negatywnego wpływu na grunt posadowienia terenu sąsiedniego, z uwagi na prowadzenie robót z zastosowaniem rozwiązań zabezpieczających przed szkodliwym ich oddziaływaniem (§ 204 pkt.5).

Rozdz. VII Zalecenia remontowo-naprawcze

Podstawowymi zagadnieniami wymagającymi podjęcia działań naprawczych jest odcięcie dopływu wilgoci na ściany muru ogrodzenia i strop Pawilonu, naprawa pęknięć konstrukcyjnych fundamentów muru , odgrzybienie i odsolenie ścian i stropów ,wzmocnienie podstaw kolumn Pawilonu Włoskiego.

W tym celu należy:

A . Pawilon Włosk

1. Rozebrać nawierzchni z płytek chodnikowych wewnątrz Pawilonu.
2. Skuć okładziny lastryko ze schodów i zutylizować
3. Wykonać nowe fundamenty ceglane pod kolumnami Pawilonu Włoskiego zamiast skorodowanych -patrz Fot.11(z wykonaniem stemplowania zabezpieczającego stropodach na czas podbicia). Cegła ceramiczna pełna klasy min.15 MPa
4. Skuć tynki i okładzi fundamentu ściany od strony akademików
Uwaga : *Górna granica skucia tynków min. do dolnej krawędzi otworów okiennych tj. co najmniej ok. .1,00 m od powierzchni istniejącego gruntu.*
5. Naprawić pęknięcia i ubytki i muru i wzmocnić wiązanie fundamentów (zwłaszcza w okolicy rur spustowych –szt.2).
6. Skuć uszkodzone tynki ścian , gzymsów , murów attyki , itd. (Fot.15,16)
7. Odsolenie i odgrzybienie powierzchni odkrytych fundamentów i ścian muru.
8. Demontaż obróbek blacharskich i rynny „pogrążonej” przebiegającej wzdłuż muru attyki.
9. Wykonanie nowego pokrycia dachu Pawilonu wg projektu budowlanego .
10. Wykonanie nowych obróbek blacharskich (np. z nową rynną leżącą).
11. Wykonanie powłoki uszczelniającej i jednocześnie izolacyjnej strefy cokołowej muru i fundamentów spełniającej wymagania normy DIN 18195 w zakresie hydroizolacji.
12. Wykonanie nowych gzymsów , boni ,tynków ścian itp.
13. Wykonanie nowych okładzin schodów zewnętrznych np. z płyt piaskowca oraz posadzek wewnątrz Pawilonu i schodów zewnętrznych najlepiej z kamieni stosowanych historycznie w Pałacu Branickich.
14. Ułożenie korytek odprowadzających wody deszczowe spod rur spustowych.
15. Ułożenie opaski ochronnej wzdłuż cokołu np. z bruku lub żwirowej
16. Roboty malarskie i wykończeniowe wg uzasadnienia historycznego.

Uwaga: Dopuszcza się na murkach attyki ustawienie ozdobnych figurek, rzeźb –uzasadnionych historycznie

B. Mur ogrodzenia

1. Na całej długości należy odsłonić strefę fundamentów co najmniej 60 -80cm poniżej istniejącego terenu .

Uwaga: Wykopy prowadzić naprzemiennie odcinkami nie większymi niż 4,0 m

2. Skuć tynki w strefie cokołowej i fundamentowej (min.0,40 m powyżej betonowych okapników umieszczonych w dolnej partii muru) .Skuć również fragmenty tynków na ścianach muru (miejscowe uszkodzenia i odparzenia)przez sole i korozję biologiczną

Fot.19 Uszkodzone tynki cokołów muru ogrodzenia

3. Dokonać reperacji uszkodzonych fundamentów ,poprawić wiązanie i spoinowanie bloków kamiennych i muru fundamentowego z cegły.
4. Odsolić i odgrzybić powierzchnie odkrytych ścian murowanych i fundamentów.
5. Wykonać powłoki uszczelniające i jednocześnie izolacje pionowej strefy cokołowej muru i fundamentów spełniającewymagania normy DIN 18195 w zakresie hydroizolacji (w tym zabytków)
6. Przymurować fragmentów muru w miejscach „przestrzałowych” pęknięć pionowych Konstrukcyjnych za pomocą cegły ceramicznej 15 MPa z zachowaniem istniejących wiązań (szerokość min .1,00 m t. po 50 cm z obu stron pęknięcia pionowego-szt.6)
7. Wykonanie „ukrytych” dylatacji systemowych ściany ogrodzenia (szt.2) z wykorzystaniem miejsc już zasygnalizowanych przez sam mur pęknięć pionowych.
8. Naprawić i uszczelnić uszkodzone pokrycia korony muru za pomocą dachówek ceramicznych (miejsc 8 po 4 dachówki).
Szczególnie należy zwrócić uwagę na poprawne uszczelnienie styków dachówki zaprawą w miejscach załamań muru ogrodzeniowego.
9. Wykonać nowe tynki w miejscu usuniętych uprzednio (pkt.2).
10. Obsypać gruntem przepuszczalnym strefę cokołową (po wykopach odkrywkowych) Przed obsypaniem usunąć blisko rosnące korzenie .W związku ze stosowaniem preparatu izolacyjnego dopuszcza się bezpośredni styk gruntu z murem, tj. bez żwirowych opasek ochronnych(ważne zwłaszcza w pasie od strony skarp wzdłuż ciągu pieszego obok akademików).
11. Wykonać roboty malarskie farbami silikatowymi lub krzemianowanymi w kolorystyce wg uzasadnienia historycznego.
- 12.Zmniejszyć napór gruntu skarpy na kamienny murek oporowy (Fot. 20 -poniżej) zabezpieczający ciąg piesz wzdłuż akademików jedną z metod geotechnicznych np. iniekcja, sylikatyzacja bądź „gwoździowanie „ itp. Murek wychyla się od pionu.
- 13.Od strony ogrodu wykonać opaski ochronne wzdłuż muru np. żwirowe i obniżyć teren do okk.30 cm poniżej styku fundamentu ze ścianą murowaną z cegły.

**Fot. 20 Murek oporowy zabezpieczający skarpe
przed osunięciem gruntu na ciąg pieszy**

Od rzetelności i zachowania właściwej kolejności prac naprawczych zależeć będzie możliwość dalszego użytkowania muru ogrodzenia i Pawilonu Włoskiego po remoncie i rewitalizacji.

Niniejszy zakres prac remontowych należy uzgodnić z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Proponowane prace remontowo-naprawcze nie wywierają negatywnego wpływu na pozostałą substancję i konstrukcję obiektów sąsiednich, a także nie naruszają warunków posadowienia i gruntu w bliskim sąsiedztwie obiektu

Białystok, dn.21.11.2016 r.

inż. Ryszard Andrzej Bulat

specjalista mykolog III stopnia

upr. konstr.- arch. BI/221/75 oraz BI/12/84

czł. PIIB Nr PDL/BO/0163/01

Wyniki kwerendy i analizy porównawczej

Temat: Projekt remontu i przebudowa części muru i pawilonu włoskiego oraz utwardzenie terenu wzdłuż muru w zespole Pałacowo-ogrodowym Branickich.

Inwestor: Miasto Białystok
ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok

Obiekt: Fragment muru i pawilon włoski Pałacu Branickich przy ul. Akademickiej

Kategoria obiektu: IX

Nr działki: 1742/2, obręb 0011 Śródmieście

Opracował: mgr Małgorzata Andron

A. MATERIAŁY :

I. ARCHIWALNE

1. Inwentarz dóbr wszystkich (...) po śmierci Jana Klemensa(...)Branickiego (...) w roku 1772 spisany , oryg. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Roskie sygn. 122 (tymczasowa, d.82);
2. Opisanie zupełne pałacu całego białostockiego z officynami i wszelką jego pertynencją oraz inwentarz meblow i wszystkich ozdób wewnątrz jego znajdujących się ostatnich dni miesiąca maja 1775 roku w Białymstoku spisany. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, Dział Rękopisów, F. 4. 1662 (d. A-1662),
3. Szczegółowy opis głównego korpusu pałacu białostockiego, inwentarz pruski z 1802 r. przetłumaczony na język rosyjski i zaktualizowany w 1808 r. 18 . Archiwum Państwowe w Białymstoku, Rada Białostockiego Instytutu Panien Szlacheckich, 352, sygn. 2, k. 121 ‘, Podrobnaja opis, głównego korpusa Białostockiego dworca sdielannaja wo 1802m godu wo wriemia Prusskogo Prawlienja, a siego 1808go w mai i jun, powtorienaja...
2. Opis budynków pałacowych w Białymstoku, b.d. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera sygn. 2318 k. 35;

II. IKONOGRAFICZNE

1. Pawilon włoski, elewacja frontowa i rzut, XVIII wieczny rysunek projektowy ze zbioru Stanisława Augusta , BUW, Gr. Zb. Król. Sygn. P. 187 nr 115, zaginiony, czarno- biały, neg. IS PAN nr 9018;

III. OPRACOWANIA

1. A. Badach, Klasyczne wzorce i rokokowe innowacje w dekoracjach kilku rezydencji polskich w XVIII wieku, w: Biuletyn Historii Sztuki LXIII, 2001 nr 1-4 s. 193-210.
2. Białystok, Zespół pałacowy d. Branickich, Studium historyczno- architektoniczne, oprac. T. Szyburska, fot. J. Szandomirski, Warszawa 1972, m-pis WUOZ Białystok
3. Białystok. Park przy Pałacu Branickich. Studium historyczno- przestrzenne opracowane na zlecenie Przedsiębiorstwa Zieleni Miejskiej w Białymstoku, oprac. B. Tomecka, A. Walkiewicz ,Białystok 1987 m-pis WUOZ Białystok;
4. Katalog parków i ogrodów województwa białostockiego pod. Red. E. Bończak-Kucharczyk i J. Maroszka przy współpracy K. Kucharczyka, cz. II, Katalog szczegółowy, t.2. Białystok 1988 s. 61 i nast., m-pis WUOZ Białystok
5. E. Kowecka, Dwór „Najrzędniejszego w Polsce magnata” Warszawa 1991
6. Materiały informacyjne dotyczące ogrodu Branickich Białymstoku przygotowała Dorota Sikora, w: IV Posiedzenie Międzynarodowej Rady ds. Ogródów Branickich w Białymstoku i Choroszcy, Białystok 2001;
7. Miasto Białystok. Katalog zabytków sztuki. Województwo Podlaskie (Białostockie) pod redakcją Marcina Zglińskiego i Anny Oleńskiej, Warszawa 2015 s. 123, il. 210;
8. J. Nieciecki, „Polski Wersal”- Białystok Jana Klemensa Branickiego, w: Biuletyn Historii Sztuki LXIII, 2001 nr 1-4 s. 295- 313;
9. J. Nieciecki, O kolorystyce elewacji białostockiego pałacu Branickich, Biuletyn Konserwatorski Województwa Białostockiego, z. 2 , Białystok 1996 s. 59- 63,
10. J. Nieciecki, Opinia na temat wystroju rzeźbiarskiego Pawilonu Włoskiego (nazwa

- historyczna: Salon Włoski) w pałacowym Ogrodzie Branickich w Białymstoku, Białystok 2016, m-pis oryg. DF- Studio.
11. J. Nieciecki, Rewaloryzacja Ogrodu Dolnego w Ogrodzie Branickich w Białymstoku. Propozycja zakresu i rodzaju prac. Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego, z. 20, Białystok 2014 s. 7- 118;
 12. J. Nieciecki, Salon parterów w Ogrodzie Branickich w Białymstoku. Uwagi związane z jego restytucją, w: Parki i ogrody zabytkowe, ochrona i konserwacja. Ogród Branickich w Białymstoku historia rewaloryzacji, Białystok 2011, s. 61- 79;
 13. A. Oleksicki, Ogród Branickich. Praktyka konserwatorska lat powojennych, w: Biuletyn Konserwatorskich Województwa Białostockiego, Białystok 1998 s. 49-55;
 14. A. Oleńska, Jan Klemens Branicki „Sarmata Nowoczesny”. Kreowanie wizerunku poprzez sztukę, Warszawa 2011;
 15. Pałac Branickich, t.1. Inwentarza z XVII i XVIII stulecia, cz.1.oprac. i do druku przygotowali K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2012, s. 250;
 16. J. Putkowska, Wpływ sztuki Andre’ La Notre’a na kształtowanie otoczenia rezydencji w Polsce w końcu XVII i połowie XVIII w. Biuletyn Historii Sztuki LXIII, 2001 nr 1-4 s.243- 264;
 17. D. Sikora, Konserwacja Ogrodu Branickich w pracach Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, w: Parki i ogrody zabytkowe, ochrona i konserwacja. Ogród Branickich w Białymstoku historia rewaloryzacji, Białystok 2011; s. 18- 60;
 18. D. Sikora, Ogród Branickich w Białymstoku, koncepcja rewaloryzacji, 2007, m-pis WUOZ Białystok;
 19. L. Stalończyk, Prace nad przywróceniem pierwotnej kolorystyki pałacu Branickich w Białymstoku, Biuletyn Konserwatorski Województwa Białostockiego, z. 2 , Białystok 1996 s. 64- 66;
 20. P. Wątroba, Trzy ogrody Podlasia w świetle rysunków Pierre’a Ricaud Tirregaille’a odnalezionych w bibliotece Nationale de France, w: Biuletyn Historii Sztuki LXIII, 2001 nr 1-4 s. 265- 281;

B. HISTORIA OBIEKTU

Pawilon Włoski (nazwa historyczna Salon Włoski) zlokalizowany został na zamknięciu głównej poprzecznej osi kompozycyjnej Ogrodu Branickich, przy murze ogrodzenia. Zbudowany został najprawdopodobniej w latach 30tych XVIII wieku według projektu Johanna Sigismunda Deybla.¹ W tym samym czasie powstały: Pawilon nad Kanałem oraz Pawilon Chiński. Kończono także prace przy zakładaniu zwierzyńca danieli i jeleni. Pawilon Włoski stanowił najważniejszą dominantę architektoniczną boskietów. Za Pawilonem, od strony Zwierzyńca Danieli zlokalizowano ozdobną sadzawkę, która pełniła funkcję wodopoju dla zwierząt. Ich obserwacja była możliwa przez zakratowane otwory okienne w tylnej ścianie budowli.

W następnej dekadzie, a więc w latach 40tych XVIII wieku, prowadzono prace wykończeniowe, a także prace związanymi z dekorowaniem budowli ogrodowych założenia.²

¹ Miasto Białystok. Katalog zabytków sztuki. Województwo Podlaskie (Białostockie) pod redakcją Marcina

Zglińskiego i Anny Oleńskiej, Warszawa 2015 s. 123, il. 210

² P. Wątroba, Trzy ogrody Podlasia w świetle rysunków Pierre’a Ricaud Tirregaille’a odnalezionych w

W inwentarzu pośmiertnym dóbr dziedzicznych Jana Klemensa Branickiego z 1772 r. brak jest wzmianki o rzeźbach dekorujących Salon Włoski. „*Idąc dalej ku oranżerii altanka włoska murowana, pod skrytym dachem, na filarach murowanych, posadzka w niej marmurowa, niezupełnie cała, powyjmowana. Sufit biały, miejscami opadły, reperacji potrzebujący. W tejże okien trzy z kartą żelazną.*”³ O ich istnieniu dowiadujemy się z rysunku projektu z XVIII wieku. Widoczne są na tym rysunku 4 rzeźby figuralne cało postaciowe i 4 rzeźbione wazy stojące na attyce oraz 4 rzeźbione popiersia na konsolach znajdujące się na ścianie w głębi pawilonu.⁴ Zdaniem ks. Jana Niecieckiego, na rysunku nie widać wszystkich rzeźb. Wiemy, że na attyce tzw. Pawilonu Toskańskiego, z białostockiego Ogrodu Branickich, były ponadto 2 wazy z boku attyki. Potwierdza to opis Pawilonu Toskańskiego w inwentarzu z 1772 roku, „...*pod samym lasem tego ogrodu altanka murowana nad kanałem, frontem od galerii na czterech filarach murowanych pod skrytym dachem, na wierzchu której sześć waz drewnianych snycerskiej roboty białomalowanych, posadzka w niej marmurowa dobra i dwa gradusy kamienne, której ściana al fresco malowana, z różnemi figurami, na bokach tejże altanki dwa tryliaże: na prawej ręce do kościoła i na lewej do lasu, stare walące się.*”⁵ Należy przypuszczać, że Pawilon Włoski dekorowały 4 rzeźby figuralne cało postaciowe i 6 waz oraz 4 popiersia na konsolach. Cała dekoracja rzeźbiarska była drewniana, pomalowana na biało i zapewne po upływie ponad 30 lat została zdemonstrowana. Z nieustalonych przyczyn zrezygnowano z jej odtworzenia. Z materiałów źródłowych z pocz. XIX wieku wiemy, że Salon Włoski miał 49 stóp reńskich długości, 20 szerokości, 17 wysokości.⁶

Pawilon włoski przetrwał do drugiej wojny światowej⁷, zniszczony, zrekonstruowany w 1959 roku według projektu arch. Stanisława Bukowskiego.⁸

Pawilon włoski w latach 2001 i 2010 poddano renowacji, nie odtworzono wówczas dawnego wystroju rzeźbiarskiego, zachowano w tylnej ścianie trzy prostokątne, zakratowane otwory okienne.

C. ANALIZA PORÓWNAWCZA DEKORACJI RZEŹBIARSKIEJ PAWILONU

bibliotece Nationale de France, w: Biuletyn Historii Sztuki LXIII, 2001 nr 1-4 s.266

³ Inwentarz dóbr wszystkich (...) po śmierci Jana Klemensa (...) Branickiego (...) w roku 1772 spisany, oryg. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Roskie sygn. 122 (tymczasowa, d.82) k. 62

⁴ Pawilon włoski, elewacja frontowa i rzut, XVIII wieczny rysunek projektowy ze zbioru Stanisława Augusta, BUW, Gr. Zb. Król. Sygn. P. 187 nr 115, zaginiony, czarno-biały, neg. IS PAN nr 9018;

⁵ Inwentarz dóbr wszystkich ...k. 66'

⁶ Archiwum Państwowe w Białymstoku, Rada Białostockiego Instytutu Panien Szlacheckich, 352, sygn. 2, k. 121', Podrobna opis, głównego korpusa Białostockiego dworca siediannaja wo 1802m godu wo wriemia Prusskogo Prawlienja, a siego 1808go w mai i k jun, powtorienaja...

⁷ Kowecka, Dwór „Najrządniejszego w Polsce magnata” Warszawa 1991 s. 138. il. 43 przedstawia stan obiektu sprzed II wojny światowej

⁸ Projekt S. Bukowskiego zamieściła Dorota Sikora w: taż, IV posiedzenie Międzynarodowej Rady ds. Ogrodów Branickich w Białymstoku i Choroszczy. Materiały informacyjne dot. Ogrodu Branickich w Białymstoku, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa 2001, mnps, il. i s. nie numerowane; A. Oleksicki, Ogród Branickich. Praktyka konserwatorska lat powojennych, w: Biuletyn Konserwatorskich Województwa Białostockiego, Białystok 1998 s. 52

Analizując powstawanie i efekty prac w założeniach ogrodowych hetmana Jana Klemensa Branickiego należy stwierdzić, iż były one wynikiem wzorów i modeli, łączonych pod dyktando Branickiego przez pracujących dla niego artystów, rzemieślników. Na podstawie materiałów archiwalnych (głównie korespondencji) należy stwierdzić, iż korzystano głównie z wydawnictw sztychowanych i luźnych rycin, które posiadał hetman. Korzystano również ze zbiorów innych magnatów m.in. Konstancji Poniatowskiej, Eustachego Potockiego, Wacława Rzewuskiego, a także z biblioteki królewskiego urzędu budowanego.⁹ Najczęściej kopiowano, indywidualne konkretne motywy wskazane przez hetmana. Tak np. było przy wyborze w 1738 roku modeli z *Galerie de Girardon*, da popiersi dla dekoracji pałacu białostockiego, a później dla konsoli. *Galerie* była albumem sztychowanym przez Nicholasa Chevaliera według rysunków Rene Charpentiera, wydany w 1709 roku. Album ten ukazywał prywatne muzeum rzeźby i odlewów należących do rzeźbiarza Francois Girardona. W Białymstoku wzory te zostały zastosowane do dekoracji galerii bocznych pałacu.¹⁰ Można też przypuszczać, że takie same wzory zastosowano przy wykonywaniu 4 rzeźbionych popiersi na konsolach znajdujących się na ścianie w głębi pawilonu. Wzory dla wazonów czerpano z podręcznika J. F. Blondela *De la distribution des maisons de plaisance* (1738).¹¹

Na wspomnianym powyżej XVIII wiecznym rysunku projektu Pawilonu Włoskiego zdaniem ks. Jana Niecieckiego można rozpoznać, poczynając od prawej strony rzeźby cało postaciowe jako: Jowisz, Junona, Apollo i Saturn¹².

Z rysunku można odczytać, że rzeźbione popiersia na konsolach, to często pojawiające się w rezydencji Branickiego tzw. „antyki”, to przedstawienia słynnych postaci świata antycznego oraz, mitologicznych herosów i bogów.

Zdaniem ks. Jana Niecieckiego odtworzenie popiersi jest konieczne ze względu na rolę jaką odgrywają w odbiorze formy, a w związku z tym należy je bezwzględnie zidentyfikować. Zgodnie z zasadą jaką można zauważyć w rezydencji białostockiej, gdy rzeźby pojawiają się w dwu kondygnacjach, to zazwyczaj rzeźby w kondygnacji górnej reprezentują treści mitologiczne, natomiast dolne- wątki historyczne. Zdaniem J. Niecieckiego popiersia umieszczone poniżej bogów olimpijskich, ukazywały postacie z historii antycznej. Pod Jowiszem proponowane jest umieszczenie popiersia Julusa (Askaniusza) lub Eneasza, pod Junoną popiersia Liwii Drusilli, żony Augusta; pod Apollem popiersia Augusta- Oktawiana, a pod Saturnem Juliusza Cezara.¹³ Należy w tym miejscu podkreślić, że rzeźbiarski wystrój Salonu Włoskiego jest kontynuacją programu ideowego prezentowanego przez Altanę pod Orłem i Pawilon nad Kanałem.¹⁴

⁹ A. Oleńska, Jan Klemens Branicki „Sarmata Nowoczesny”. Kreowanie wizerunku poprzez sztukę, Warszawa 2011, s. 132

¹⁰ ibidem s. 141- 142

¹¹ ibidem s. 142

¹² J. Nieciecki, Opinia na temat wystroju rzeźbiarskiego Pawilonu Włoskiego (nazwa historyczna: Salon Włoski) w pałacowym Ogrodzie Branickich w Białymstoku, Białystok 2016 m-pis s. 2

¹³ ibidem s.2 i 3.

¹⁴ J. Nieciecki, Rewaloryzacja Ogrodu Dolnego w Ogrodzie Branickich w Białymstoku.

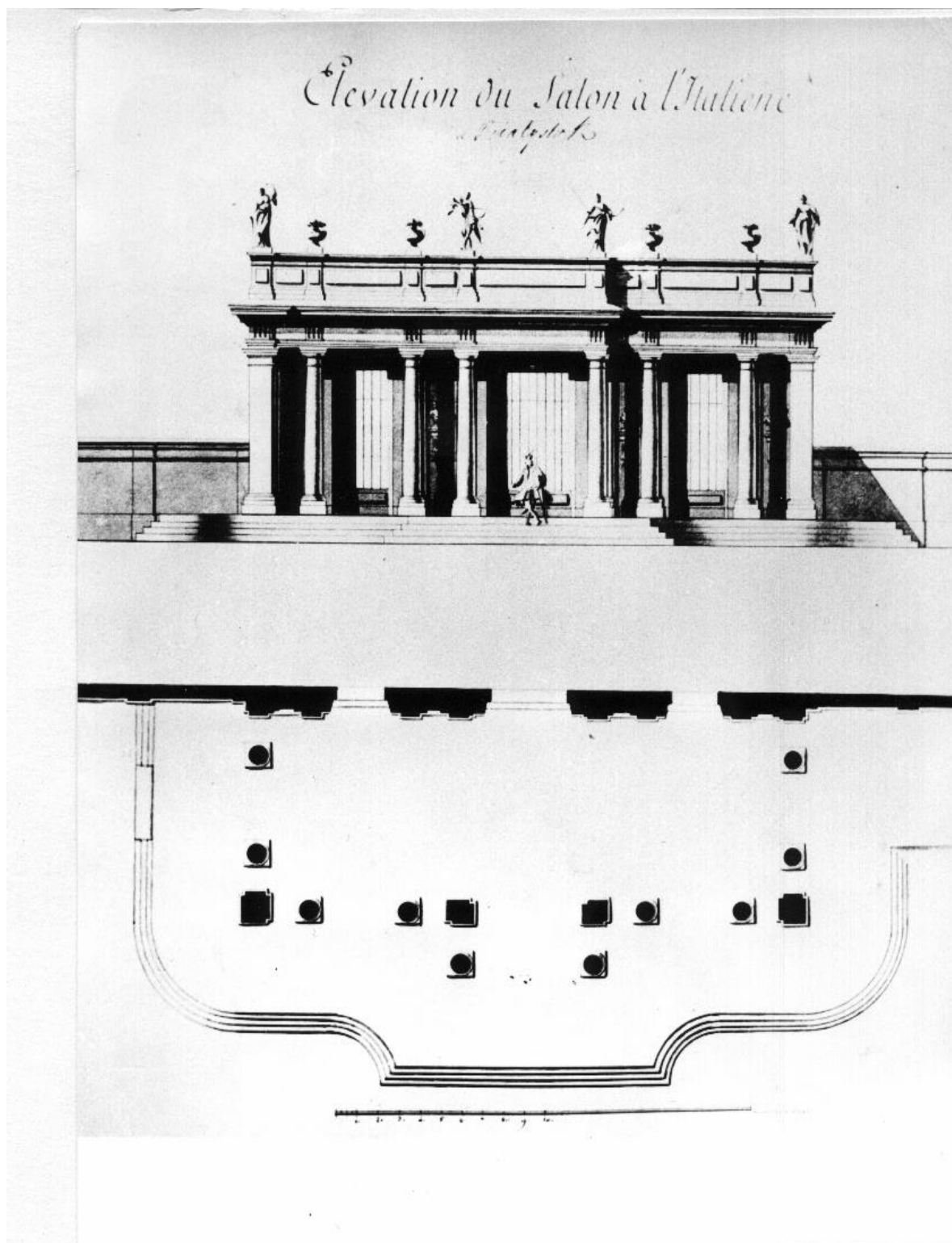
Propozycja zakresu i rodzaju prac. Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego, z. 20, Białystok 2014 s. 7- 118

**D. ZALECENIA TECHNICZNE DO REKONSTRUKCJI WYSTROJU
RZEŹBIARSKIEGO PAWILONU WŁOSKIEGO W OGRODZIE BRANICKICH W
BIAŁYMSTOKU oprac. Małgorzata Andron konserwator dzieł sztuki**

1. Podstawowym źródłem przy projektowaniu i wykonywaniu elementów wystroju rzeźbiarskiego jest, od strony formalnej - XVIII rycina elewacji Salonu Włoskiego, od strony ikonograficznej – „Opinia na temat wystroju rzeźbiarskiego Pawilonu Włoskiego w pałacowym Ogrodzie Branickich w Białymstoku” autorstwa ks. dr Jana Niecieckiego.
2. Rzeźby figuralne, wazony i popiersia na konsolach wykonane zostaną z piaskowca szydłowieckiego /piaskowiec drobnokrystaliczny o barwie popielato kremowej/.
3. Na etapie końcowym realizacji wystrój rzeźbiarski będzie pomalowany techniką laserunkową farbą wapienno-silikonową Historic Lasur kolor 29-5 /Remmers/.
4. Sposób mocowania rzeźb, wazonów i popiersi na konsolach należy uzgodnić z projektantem, nie stosować zapraw cementowych.
5. Wysokość rzeźb figuralnych i pozostałych elementów wystroju wynika z proporcji ukazanych na rycinie tzn. można przyjąć, że wysokość rzeźb stanowi ok. 1/4 wysokości Pawilonu, wysokość waz ok. 1/2 wysokości rzeźb, natomiast wysokość popiersi na konsolach stanowi 2/3 lub 3/4 wysokości rzeźb figuralnych, a proporcje popiersi w stosunku do konsoli powinny być analogiczne jak na elewacji frontowej pałacu.
6. Ostateczne proporcje i wysokość elementów wystroju należy przyjąć po wykonaniu symulacji komputerowej
7. Przed przystąpieniem do odkucia elementów wystroju należy wykonać modele do Konsultacji i zatwierdzenia przez komisję.

Małgorzata Andron
konserwator dzieł sztuki

Załącznik nr 1

Salon włoski, elewacja frontowa i rzut, XVIII wieczy rysunek projektowy ze zbioru Stanisława Augusta , BUW, Gr. Zb. Król. Sygn. P. 187 nr 115, zaginiony, czarno- biały, neg. IS PAN nr 9018;

Ks. dr Jan Nieciecki

Białystok, 27 XI 2016 r.

Opinia na temat wystroju rzeźbiarskiego Pawilonu Włoskiego (nazwa historyczna: Salon Włoski) w pałacowym Ogrodzie Branickich w Białymstoku

1. Ilość rzeźb

Inwentarz pośmiertny dóbr dziedzicznych Jana Klemensa Branickiego z 1772 r. nie wymienia rzeźb dekorujących Salon Włoski – najwidoczniej w momencie spisywania inwentarza ich nie było. Prawdopodobnie były drewniane i po upływie ponad 30-tu lat od ich wykonania znajdowały się w takim stanie, że je zdjęto i nie zdążono wykonać nowych. O tym, że istniały dowiadujemy się z XVIII-wiecznego rysunku ze zbioru króla Stanisława Augusta, ukazującego elewację frontową pawilonu (BUW, GR, Zb. Król., sygn. P. 187, nr 115; zaginiony, czarno-biały negatyw w IS PAN w Warszawie, nr 9018). Na rysunku tym widoczne są 4 rzeźby figuralne cało postaciowe i 4 rzeźbione wazy stojące na attyce oraz 4 rzeźbione popiersia na konsolach znajdujące się na ścianie w głębi pawilonu. Rysunek powyższy nie ukazuje jednak wszystkich rzeźb. Wiemy bowiem, że na attyce bardzo bliskiego Salonowi Włoskiemu tzw. Pawilonu Toskańskiego, również z białostockiego Ogrodu Branickich, były również 2 wazy z boku attyki, przy ścianie tylnej. Dowodzi tego opis drugiego z pawilonów w tymże inwentarzu z 1772 r., w którym wymieniona jest liczba waz (drewnianych, białą malowanych). Również w dwu galeriach przy pałacu (od strony ogrodu), służących za wzór dla obu pawilonów, rzeźby stały w tylnych partiach attyki (i tak je zrekonstruowano przy odbudowie pałacu). Rysunek Salonu Włoskiego ukazuje wyłącznie elewację frontową, stąd 2 wazy tylne nie są na nim zaznaczone. Wazy te zapewniały właściwy widok z boków, co w wypadku obu pawilonów miało istotne znaczenie. Zatem: **Pawilon Włoski dekorowały 4 rzeźby figuralne cało postaciowe, 6 waz oraz 4 popiersia na konsolach.**

2. Ikonografia rzeźb

a/ Rzeźby cało postaciowe przedstawione na rysunku ukazującym Salon Włoski można rozpoznać, poczynając od prawej, jako: **Jowisz, Junona, Apollo i Saturn** (nie podaję tu szerszego uzasadnienia).

b/ Rzeźbione wazy ukazane są na rysunku – wystarczy dokładnie się im przyjrzeć, po czym wykonać 6 jednakowych egzemplarzy.

c/ Rzeźbione popiersia na konsolach – z rysunku odczytać jedynie można, że są to często pojawiające się w rezydencji J. K. Branickiego tzw. „antyki”, z których jeden prawdopodobnie ukazuje popiersie kobiece. „Antyki” owe to nic innego, jak przedstawienia słynnych postaci świata starożytnego oraz, u Branickiego rzadziej, mitologicznych herosów i bogów. Biorąc pod uwagę konieczność odtworzenia popiersi w Salonie ze względu na ich ważną rolę w kompletnym odbiorze formy pawilonu, należy owe popiersia jakoś zidentyfikować (trudno rzeźbić jakieś bliżej nie określone „głowy antyczne”). Tak też postąpiono niegdyś przy rekonstrukcji akroterionowych par rzeźb na attyce pałacu białostockiego. Jesteśmy obecnie w znacznie lepszej, niż wówczas sytuacji, gdyż dysponujemy nieporównywalnie większą wiedzą na temat programu ikonograficznego białostockiej rezydencji hetmana Branickiego.

Można zauważyć w tejże rezydencji zasadę, że w wypadku, gdy rzeźby architektoniczne pojawiają się w dwu kondygnacjach, to rzeźby górne reprezentują treści mitologiczne, dolne natomiast – wątki zaczerpnięte z historii (w przeważającej mierze historii antycznej). „Antyki” na konsolach w Salonie Włoskim, umieszczone w jego dolnej części, poniżej bogów olimpijskich, musiały zatem ukazywać postacie z historii, najpewniej antycznej. Chcąc owe popiersia powiązać sensownie z postaciami stojącymi ponad nimi, jak również z całością programu ikonograficznego ogrodu (zwłaszcza jego głównej osi poprzecznej, którą zamyka z jednej strony Salon), jak również treściami reprezentowanymi przez zewnętrzną stronę pałacu, proponuję następujące postacie (poczynając od prawej): **Julus (Askaniusz)**, ewentualnie Encasz (pod Jowiszem), **Liwia (Augusta)**, żona Augusta (pod Junoną), **August (Oktawian)**

(pod Apollem) i **Juliusz Cezar** (pod Saturnem) (również i w tym wypadku wyjaśnienie programu zawartego w tym zestawieniu, pozostawiam na przyszłość).

3/ Forma rzeźb

Ogólna kompozycja, upozowanie i atrybuty rzeźb figuralnych i waz Salonu Włoskiego czytelne są na archiwalnym rysunku. Przy odtwarzaniu rzeźb pomocne będzie odwoływanie się do zachowanych autentycznych rzeźb w rezydencji, zwłaszcza do popiersi i konsoli na elewacjach pałacu. Zrekonstruowane **rzeźby do pawilonu wykonane być powinny z piaskowca i pomalowane na biało**, tak jak było to praktykowane dotychczas (tworzyw sztucznych, w zastępstwie drewna, używano jedynie przy wykonaniu rzeźb w obiektach o konstrukcji trejażowej).

Uwaga odnośnie do postępowania realizacyjnego

Przed odkuciem rzeźb w kamieniu konieczne jest wykonanie ich modeli, które będą konsultowane i zatwierdzone do realizacji przez powołaną w tym celu odpowiednią komisję – podobnie, jak to było dotychczas praktykowane przy odtwarzaniu rzeźb w białostockim zespole pałacowo-ogrodowym.

Gr. J. Małach